

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

De generale synode en de gedeelde liefde tot Christus

A.L.Th. de Bruijne ■

Als dit nummer van *De Reformatie* verschijnt, begint de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te Zwolle-Zuid. Eerst is er een bidstond waarin de preses van de vorige synode, ds. P. Niemeijer, voorgaat. Daarna volgt een zitting waarin het moderamen gekozen wordt en de afgevaardigden instemmen met de belijdenis. Vervolgens wordt het weer even stil. Het moderamen zal de agenda doornemen en het vervolg van de synode zo goed mogelijk organiseren.

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - A.L.Th. de Bruijne De generale synode en de gedeelde liefde tot Christus	372
<i>Meditatief</i> - A. Koster Onheilig spreken en heilig roepen	377
<i>Wandelen met God</i> - K. van den Geest De wet nog lezen?	378
<i>Achtergronden</i> - M. v. Veelen Heerlijke Handreiking? (3)	380
<i>Van binnen naar buiten</i> - M.J.C. Blok Over de grens?!	382
<i>Kerk en muziek</i> - J. Smelik Deputaten Kerkmuziek en het opwekkingslied 2	385
<i>Kunst, Kerk in orde, Uit de kerken</i>	

Belangrijk

Volgens velen wordt het een belangrijke synode. Er zijn bijvoorbeeld bezwaren ingediend tegen verschillende besluiten van de vorige synode. Sommige kerken zijn het niet eens met de besluiten rond huwelijk en echtscheiding. Anderen vechten de lijn aan die is uitgezet rond de zondag. Weer anderen hebben moeite met de ruimere avondmaalstoelating. Ook moet de synode ingaan op bezwaren die stellen dat aan Theologische Universiteit 'schriftkritiek' wordt toegestaan. Verder krijgt de synode te maken met enkele conflicten binnen de kerken. Daarvan vormt de slepende kwestie rond 'Kampen-Noord' wel de meest ingrijpende. Daarnaast wacht een aantal deputatenrapporten op bespreking. Bijvoorbeeld rond de bezinning op de dienst van vrouwen in de kerk of rond het predikantswerk in onze tijd.

Ook op deze synode gaat het weer over liturgie en kerklied. Daarbij is het vergaande voorstel aan de orde om de opwekkingsbundel in zijn geheel vrij te geven. Natuurlijk

komen ook in Zwolle-Zuid de vier terreinen aan de orde die elke synode aandacht vragen: evangelisatiewerk, contacten met buitenlandse kerken, de Theologische Universiteit, en de relaties met binnenlandse kerken. Vooral dat laatste is spannend. Wat zal de synode doen met het teleurstellende besluit van de Christelijke Gereformeerde Kerken? Hoe zal de synode oordelen nu deputaten onderling verdeeld blijken over de Nederlands Gereformeerde Kerken?

Belangrijk zijn ook voorstellen rond de organisatie van het kerkelijke werk. Zo wordt er geopperd om het aantal deputaatschappen drastisch in te krimpen, door ze te clusteren of zelfs op te heffen.

volgens velen wordt het een belangrijke synode

Belangrijk is de synode nog om een andere reden. Meerdere signalen lijken erop te duiden dat een groep kerkleden overweegt om afscheid te nemen. Sommigen geven aan dat het van de besluiten van deze synode afhangt of zij zullen blijven. En ook als zo'n afscheid niet in de lucht zit, is duidelijk dat de synode plaatsvindt in een kerkelijk leven dat steeds meer uiteenloopt. Lukt het om de eenheid te bewaren en op een overtuigende manier de veelheid in toom te houden?

Betrokkenheid?

Je zou verwachten dat een synode met zo'n agenda kan rekenen op belangstelling binnen de kerken. Toch klinken er stemmen die daarop niet gerust zijn. Zo constateerde dr. Wilschut in het blad *Nader Bekeken* dat een aanzienlijk deel van de kerkleden geen interesse heeft in generale synodes. Velen lezen geen kranten of kerkbladen die over het kerkelijke leven berichten. Anderen trekken zich er weinig van aan. Wilschut vertelt dat zelfs plaatselijke kerken regelmatig hun eigen gang gaan. Uitzonderingen maken zij tot nieuwe regel, bijvoorbeeld bij de mogelijkheid om niet-vrijgegeven liederen in de eredienst te zingen. Zelf stuit ik erop dat sommige kerken de uitspraken van de vorige synode over volgende huwelijken na echtscheiding creatief interpreteren: 'in de regel *geen* kerkelijke bevestiging' wordt bij hen 'in de regel *wel* kerkelijke bevestiging'.

Wilschut zoekt naar oorzaken van dit gebrek aan betrokkenheid. Hij noemt in de eerste plaats de individualisering. Ieder gaat gemakkelijk zijn eigen gang en ook plaatselijke kerken trekken zich weinig aan van de bredere kerkelijke gemeenschap. In de tweede plaats hebben synoden en hun deputaatschappen zelf schuld doordat zij bergen papier produceren die voor gewone kerkleden onmogelijk te bedwingen zijn. Het hele synodebedrijf voelt als een hobby van verre specialisten. Met deze twee waarnemingen heeft Wilschut zeker een punt. Ik deel dan ook zijn oproep om dit individualisme te doorbreken en de afstand tussen synode en kerken niet te groot te maken.

Samenleving

Tegelijk vraag ik mij af of hiermee het probleem voldoende gepeild is. Ik zie nog diepere wortels voor de toenemende pluraliteit en de afnemende betrokkenheid. Al

eerder viel mij de parallel op tussen de situatie in de Nederlandse samenleving en in de kerk. Sinds de 'paarse' kabinetten gaat het over de kloof tussen overheid en burger. 'Den Haag' is vervreemd van 'de mensen in de wijken'. Onder het 'gewone volk' klinkt gemor. Zij zien 'regenten' hun gang gaan en hun politieke spelletjes spelen. Maken leiders fouten, dan houden ze elkaar de hand boven het hoofd. Zij zijn bezig met hun eigen stokpaardjes en miskennen de echte problemen van het volk. Het kost een Fortuyn of een Wilders weinig moeite om het morrende volk te mobiliseren.

Hierbij geeft de beeldvorming in de media vaak de doorslag. In zijn eerste maanden hield de pers bijvoorbeeld van minister Rouvoet. Inmiddels hebben de media hem ingeruild voor anderen en onmiddellijk scoort hij minder. Een grote rol is ook weggelegd voor websites en internetdiscussies. Zoek eens een uurtje rond in het lezerscommentaar op de website van *De Telegraaf*. Onlustgevoelens jagen elkaar op: ongenueanceerd en grof. Tegen die dynamiek kan geen regering op. Het internet kent geen gezag. Niemand zeef je uitingen voor je ze uitboert. Je kunt roepen wat je wilt. Internet is principieel anarchistisch.

Regenten

Wat je de laatste jaren in de samenleving ziet, kom je ook tegen in de kerk. Ook daar lijkt een kloof gegroeid tussen het grondvlak en de 'leiders'. Synoden en deputaatschappen roepen een vergelijkbaar onbehagen op: 'ze doen maar'. Het zijn kerkelijke 'regenten' die over je heenwalzen en je echte problemen niet zien. Ook in de kerk hoor je beweren 'dat ze elkaar altijd dekken'. Er bestaat een nauwelijks verholen agressie richting voorgangers. Ook in de kerk regeert de beeldvorming. Ook in de kerk hanteren sommigen het internet als machtsmiddel, vaak met extreme uitingen waaraan alle zelftucht ontbreekt. Dat vergroot de geestelijke anarchie.

zoek eens een uurtje rond in het lezerscommentaar op de website van De Telegraaf

Als die parallel tussen kerk en samenleving klopt, moeten we in de kerk niet de fouten van de samenleving herhalen. Die fouten houden in dat je een appèl doet op het verstand of de wil van de ontevreden. Je legt het nog eens helder uit. Je zorgt voor betere en flitsende communicatie. Je komt nu echt luisteren bij 'de mensen in het land'. Je roept op tot meer gezamenlijkheid en verantwoordelijkheidsbesef. Je vergroot kwaliteit en keuzevrijheid door marktwerking. Je reorganiseert en rationaliseert je organisatie. Paars begon daar al mee en onder de kabinetten Balkenende werden deze pogingen uitgebreid. Uiteindelijk helpt het niets. Het echte probleem blijft ongemoeid. Ook in de kerk zullen deze strategieën de kwaal in stand houden.

Affectief

Wat is dan dat 'echte probleem'? Daarvoor ga ik in de leer bij de kerkvader Augustinus. Volgens hem bestaat elke samenleving rond een gedeelde liefde. Mensen horen niet bij elkaar omdat ze inzien dat

ze elkaar nodig hebben. Ze trekken niet samen op als je ze goed uitlegt dat dit nuttig is. Ze schikken hun wil niet in een groter geheel omdat dit verstandiger is of hoort. Echte gezamenlijkheid ontstaat alleen als je samen hetzelfde *liefhebt*. De binding gaat dieper dan je verstand of je wil. Met de affectieve onderlagen van je persoon veranker je jezelf in iets of iemand. Als meerdere mensen zich binden aan hetzelfde ontstaat er tussen hen gemeenschap. En omgekeerd: als de gemeenschappelijkheid breekt en de betrokkenheid bij het geheel afneemt, is er dus iets mis met die gedeelde liefde.

Dat is het probleem in de samenleving. Wij missen een gedeeld ideaal waarvoor we op een diep gevoelsmatig niveau warm lopen. Onze leiders spreken niet meer tot onze verbeelding. Technocraten en moralisten zijn niet om van te houden. Hier zoek ik ook het probleem in de kerk. Wat is er mis met onze gedeelde liefde?

Christus plus...

Augustinus zegt: de gezamenlijke liefde van mensen mag eigenlijk alleen uitgaan naar God. Alleen in de gedeelde band aan Christus ontstaat echte gemeenschap. In de samenleving is de gedeelde liefde vrijwel nooit voor God. Bijna altijd speelt op de achtergrond een afgod een rol. Toch gebruikt God zulke punten van gedeelde liefde om de samenleving in stand te houden totdat de wereld nieuw is. En als christen moet je proberen om de instanties die je in de samenleving liefhebt, zo bescheiden mogelijk te houden, en zoveel mogelijk te kleuren vanuit de liefde tot God. Dan houd je het risico van maatschappelijke afgoderij klein. Het is veel gezonder om samen te houden van een koningin die regeert bij de gratie Gods dan van je nationale identiteit en de vermeende historische roeping van je land.

In de kerk is het anders. De kerk is volgens Augustinus nu juist die gemeenschap met de gedeelde liefde tot God als geheim. Toch mag je dat niet uitspelen tegen concrete zaken die we in de kerk delen. God maakt geschiedenis in zijn schepping. Onze relatie met God gebruikt de middelen van die schepping. Als twee mensen de liefde tot God delen maar niets concreets samen hebben of doen waaraan je dat merkt, ontstaat er geen gemeenschap. Die liefde vraagt om vormgeving. Misschien zing je samen een lied. Of je trekt samen op in het evangelisatiewerk. Zo bezien zijn er meerdere oorzaken denkbaar die de gezamenlijkheid in de kerk onder druk zetten. Misschien deel je meningen, praktijken en afgeleide zaken, maar is daaruit die gedeelde liefde tot Christus weggevallen. Of misschien deel je wel de liefde tot God maar vergeet je die te verbinden aan gewone praktische zaken die je in de kerk samen hebt en samen doet. Ook kan het dat je wel die liefde tot Christus wilt delen, maar allemaal je eigen vormen kiest en je in je eigen kringetje beweegt, zodat er geen instanties meer over zijn voor de gezamenlijkheid. Helemaal problematisch is het als we én allemaal ons eigen christelijke ding doen én daarbij die diepere liefde tot Christus verwaarlozen.

Buitenkant

Ik vrees dat deze mogelijkheden zich alle vier onder ons voordoen. Voor sommigen bestaat het geloof uit waarheden, organisaties, activiteiten of gedragsregels. Die instanties leiden een eigen leven los van de band aan Christus. Zo verdedig en propageer je ze ook. Zolang iedereen ze

deelt, lijkt je nog één. Maar het geheim van die eenheid was al weggeleden. En zodra sommigen zich kritisch gaan ontdoen van deze waarheden, activiteiten en gedragsregels en ze inruilen voor een veelheid aan alternatieven, wordt het duidelijk. Al die veranderingen aan de buitenkant kunnen de gezamenlijkheid niet herstellen. Waar Christus wordt overgeslagen of bekend verondersteld, groeit geen gedeelde liefde.

echte gezamenlijkheid ontstaat alleen als je samen hetzelfde liefhebt

Deze twee risico's komen onder ons voor, maar misschien toch minder dan sommigen vrezen. Vaak kom je in een echt gesprek met iemand die anders in het kerkelijke leven staat dan jij, toch uit bij herkenning van de gedeelde liefde tot Christus. Misschien staat de gezamenlijkheid daarom wel vooral onder druk door de twee resterende mogelijkheden, die ik noemde.

Afrekenen

In de eerste plaats zijn wij geneigd af te rekenen met allerlei instanties waaraan onze gezamenlijkheid zich tot nu toe koppelde. Ook dat lijkt op wat de samenleving deed sinds de jaren '60. Het gebeurt soms met de beste bedoelingen. Zulke instanties dreigen zich tussen ons en Christus te schuiven. En het gaat toch om Christus alleen? Maar als we al die instanties opblazen, wordt onze gedeelde liefde tot Christus steeds abstracter. Je houdt al minder over waarin we de eenheid in Christus samen uitdrukken, vormgeven en beleven.

Je kunt samen van Christus houden *en daarom je kerk liefhebben*. Maar wij hebben uit reactie tegen dreigend kerkisme een beetje afgerekend met liefde voor de kerk. Zo zijn we iets kwijtgeraakt waarin de liefde tot Christus merkbaar kon worden.

Je kunt samen van Christus houden *en daarom iets als de Vrijmaking waardevol vinden*. Wij zagen echter het gevaar van een overdreven accent daarop en staan bovendien op grotere afstand. Maar als er niets voor in de plaats kwam, houd je minder over om de liefde tot Christus te delen.

Je kunt ook samen van Christus houden *en daarom van 'kerkleiders' of voorgangers*. Maar uit angst voor autoritaire mechanismen durven en mogen mogelijke 'kerkleiders' geen leiding geven en willen en moeten voorgangers bij voorkeur 'gewone jongens' zijn. Intussen verdween daarmee een instantie die in het verleden vaak een diepere affectieve christelijke binding droeg.

Zo kan de gedeelde liefde voor Christus zich verbinden aan bepaalde organisaties, activiteiten, een gebruikelijke liturgie en liedtraditie, en aan de belijdenis. Maar telkens weer zie je dat we op zulke punten veel afbreken of relativeren zonder dat er vergelijkbare gezamenlijkheid voor terug komt.

Pluraliteit

Ik zeg dus niet dat er *niets* voor terug komt. Daarmee ben ik bij de tweede oorzaak die de gezamenlijkheid onder druk zet. De afbraak van de eigen traditie vindt plaats (alweer: net als in de samenleving) in een wereld die open is geworden. Mensen zijn niet meer automatisch aan één

plaats gebonden. We overbruggen afstanden in vliegtuigen én via het internet. We maken contacten om de hoek én aan de andere kant van de aardbol. Allerlei invloeden bereiken ons tegelijk. Onze eigen samenleving werd plural. Haast de hele wereld doet zich aan ons voor als een oneindige variatie aan mogelijkheden. Dat geldt ook voor geloof en kerk.

Niemand kan het helpen dat daardoor het individu belangrijker wordt. Niemand kan er ook iets aan doen dat de pluraliteit toeneemt. Dat zijn geen bewuste keuzen waarop je flink moet mopperen om het te bestrijden. Het komt mee met onze levenssituatie in een geglobaliseerde wereld.

waar Christus wordt overgeslagen of bekend verondersteld, groeit geen gedeelde liefde

Maar het lijkt een cynisch lot van de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) dat deze nieuwe situatie samenvalt met de genoemde afrekening met het eigen verleden en het verlies van de traditionele representanten van onze gedeelde liefde. Daardoor dringen allerlei invloeden tegelijk op en vullen ze ons levensgrote vacuüm. Daarbij zitten vaak prima invloeden, uit waardevolle christelijke tradities. Doordat het er zoveel tegelijk zijn en doordat we allemaal onze eigen selectie maken, kunnen ze vooralsnog echter geen nieuwe dragers worden voor onze gedeelde liefde tot Christus. Als gevolg daarvan lijkt de pluraliteit en verwarring haast ingrijpende dan elders en wordt het risico reëel dat de gezamenlijkheid verder afbrokkelt.

Zelftucht

Wat betekent dit voor onze houding binnen de kerken? Minstens dat we meer moeten stilstaan bij de neveneffecten van ons afscheid van wat we traditioneel deelden. Misschien is het toch beter om die kritiek op voorgangers wat te matigen, om ook eens positieve woorden te spreken over de belijdenis, en *gelukkig* (vrijgemaakt-) gereformeerd te durven zijn. Misschien moeten we bestaande liederen en liturgie niet al te rigoreus overboord te zetten, en eigen organisaties niet al te ijverig ontmantelen en inruilen voor alternatieven. Niet voor niets benadrukken hedendaagse denkers dat zonder gedeelde tradities geen mens en geen samenleving in de huidige plurale wereld zal overleven.

Laten we onszelf ook minstens enige zelftucht opleggen in de omgang met de oneindige mogelijkheden van een plurale en geglobaliseerde christelijke wereld. Niet omdat er niet veel waardevols naar ons toekomt. Evenmin omdat het allemaal verkeerd zou zijn als het niet uit de eigen traditie stamt. Maar eenvoudigweg omdat onze gedeelde liefde voor Christus vraagt om gezamenlijke clusterpunten. Vanuit die nieuwe input zou je nieuwe tradities kunnen vormen. Die kun je niet afdwingen. Maar om ze minstens een kans te geven, moet je *jezelf* aan banden leggen. Jezelf als individueel christen én als plaatselijke kerk. Tegelijk brengt onze levenssituatie van vandaag mee dat eenvormigheid minder mogelijk is dan vroeger. Het zal

de kunst zijn bij voldoende gezamenlijke clusterpunten voor de gedeelde liefde tegelijk ruimte te bieden aan een breder spectrum dan we gewend waren. Juist met een gedeelde liefde (en dus met gedeelde tradities) kun je grotere pluraliteit aan. Met het oog op onze samenleving heeft de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid gepleit voor een netwerk van meerdere representaties. Mensen hoeven niet allemaal precies dezelfde identiteitskenmerken te vertonen om Nederlander te mogen heten, als ze maar voldoende zaken samen delen die met het Nederlandschap verbonden zijn. Op een vergelijkbare manier zou je ook met het oog op de kerk kunnen doordenken over de verhouding tussen gezamenlijkheid en pluraliteit.

Synode

Wat betekent dit alles voor de generale synode?

Vooraf dat we moeten oppassen voor te hoge verwachtingen. Ook in het verleden vormden synoden geen instanties waaraan zich de gedeelde liefde binnen de kerken hechtte. Synoden werken bij de gratie van het feit dat daarvoor andere instanties bestaan. Op de synode zaten onze leiders en geliefde predikanten. Rond de synode lazen we onze kranten en kerkbladen. Met de onderwerpen van de synode vulden we onze gesprekken. Als dat allemaal wegvalt, moet je het niet vreemd vinden wanneer een synode niet meer tot de verbeelding spreekt. Verwacht niet van een synode dat deze de gezamenlijkheid weer terugbrengt. Koppel je eventuele kerkelijke beslissingen niet aan wat een synode al dan niet tot stand brengt. Steek van de weeromstuit ook niet teveel energie in pogingen om de synode weer dichtbij de mensen te brengen. Zonder diepere affectieve binding lukt dat niet.

daarbij hoort dus aanhoudend en dringend gebed

Laat de synode rustig en zorgvuldig de agenda afwerken, die de kerken hebben opgesteld. Vanuit de waarheid en de wijsheid van het Woord van God. Tegelijk met inzicht in en met open oog voor de speciale situatie in de kerken en de veranderde context in onze samenleving. Het kerkelijke leven is niet maakbaar, ook niet voor generale synoden. God zelf moet de gedeelde liefde geven en gemeenschap stichten. Hij geeft alleen wat wij intens van Hem verlangen. Daarbij hoort dus aanhoudend en dringend gebed. Door de synode voor de kerken. En voor de synode door de kerken. Als het werk vervolgens in eenvoudige trouw wordt uitgevoerd, is het niet vergeefs. Op zijn tijd en op zijn manier zal God het gebruiken voor de opbouw en de eenheid van zijn kerk.

Dr. Ad de Bruijne is docent aan de Theologische Universiteit te Kampen en eindredacteur van dit blad.

Onheilig spreken en heilig roepen

‘Wat baat het ons tot God te bidden?’

Job 21:15

A. Koster ■

Job roept.

Job roept God op het matje.

Job zet God in de beklaagdenbank. God moet hem maar eens uitleggen waarom Hij hem in zak en as laat zitten. En hij neemt geen blad voor de mond. Al zijn frustratie en boosheid werpt hij God voor de voeten. Job roept het uit. Hij zwijgt niet, maar schreeuwt zijn wanhoop de hemel in.

Zwijgend zaten ze zeven dagen lang bij Job, stil, mee-lijdend. Een hand op zijn schouder. Maar daarna gaat het verkeerd.

Jobs vrienden gaan praten, platitudes prevelen.

Woorden over God die nu eenmaal almachtig is.

Woorden over God die nu eenmaal zijn soevereine gang gaat.

‘Schik je maar in het lot dat de Here je toebedeelt, Job!’

‘Alles valt uit zijn vaderhand ons ten deel, Job!’

‘Niets gaat buiten God om, Job!’

Vrome woorden. Woorden die waar zijn. Maar hier worden de woorden tot leugens. Want God wordt bij de vrienden een vroom woord voor noodlot.

‘Wat baat het ons tot God te bidden, Job?’ Ja - aan je noodlot is immers niets te doen.

‘Hij is te hoogverheven voor ons, Job!’

‘We moeten het stil aanvaarden, Job!’

Uit de mond van de vrienden zijn deze vrome woorden messcherpe leugens. God is geen noodlot. En dat terwijl de vrienden zo goed begonnen: zwijgend.

Jobs vrienden blijken zijn grootste vijanden. Job schreeuwt daarom zijn onmacht hoe langer hoe meer uit. Hij roept tot God om gehoor te vinden, maar roept God tegelijk tot verantwoording. Hij schreeuwt naar God om redding, maar schreeuwt naar God tegelijk zijn wanhoop uit.

Dat is de vrienden te gek. Ze willen God tegen dat geroep in bescherming nemen. Hun vinger wijst naar Job.

‘Het ligt aan jezelf, Job!’

‘Je hebt natuurlijk iets verkeerd gedaan, Job!’

‘Had je maar beter moeten leven, Job!’

De vrienden willen God uit de wind houden, vroom als ze zijn. Maar ze maken van God intussen iemand die werkt volgens het principe: jij doet iets voor Mij, Ik doe iets voor jou. Bij de vrienden die van God het noodlot maken, verwordt God ook tot koopman. Ze zeggen: geluk en vrede kun je bij God kopen. Door goed te leven.

‘Je hebt dit natuurlijk verdiend door je slechte leven, Job: leg je er maar bij neer en houd je mond verder!’

De vrienden die begonnen met zwijgen, willen dat Job gaat zwijgen. Hij moet stil zijn. Maar Job blijft roepen. Hij laat God niet met rust. Job gelooft niet in het noodlot, hij gelooft niet in een koopman. Hij gelooft in God. God die zijn stem, zijn smekingen en klagen hoort. God die zijn oor neigt.

Ja, dat is het wonderlijke aan het bijbelboek Job. Job met zijn aanhoudend geroep vindt gehoor. De vrienden met hun vrome verhalen niet. Het verschil is: Job blijft roepen tót God. De vrienden spreken alleen óver God. De vrienden praten net zo lang tot God verwordt tot noodlot. Ze praten net zo lang tot God een koopman wordt. Maar aan het eind openbaart de echte God Zich: de God die alleen Job goedgezind is, omdat alleen Job God God liet.

Dat is het wonderlijke van het bijbelboek Job. Job krijgt meer gelijk dan zijn vrienden. Want Job blijft worstelen met God, terwijl de vrienden hem vertellen zich maar neer te leggen bij zijn ellende. Job blijft schreeuwen en roepen naar God, terwijl de vrienden zeggen dat hij God maar met rust moet laten. Job blijft bidden, terwijl de vrienden zeggen: ‘Ach, wat baat het ons tot God te bidden?’ En Job krijgt gelijk.

Want Job had God werkelijk lief. De vrienden ruilden God in voor het noodlot of voor een koopman en lieten zo de echte God los. Job hield God vast, al kostte hem dat moeite. Als liefde op de proef wordt gesteld, kan het een worsteling zijn om op God te blijven vertrouwen. Maar God hoort liever ons roepen in vertwijfeling dan ons zwijgen uit gelatenheid of onverschilligheid. Juist in ons roepen klopt, hoe onstuimig ook, het hart van echte liefde.

Job roept. Want echte liefde zwijgt niet.

Ds. Arjan Koster is predikant van de Gereformeerde Kerk te Beverwijk.

De wet nog lezen?

wandelen met God

Er gaan soms stemmen op om de lezing van de wet in de zondagochtendienst af te schaffen. Je hoort bijvoorbeeld het argument: het is een versteende gewoonte, de inhoud dringt niet meer echt tot je door, zo wordt het inhoudsloos. Bovendien: de betekenis van de geboden is niet voor ieder zonder meer duidelijk. En zijn die geboden ook niet typisch oudtestamentisch? Passen ze wel bij ons, gemeente van Christus van het nieuwe verbond? Wij zijn toch verlost, ook van het doen van de wet? En wekt de lezing van de Tien Geboden aan het begin van de dienst niet een verkeerde indruk: alsof we hier voor een soort voorwaarden staan, eisen die God ons stelt? Die voorafgaan aan je redding, in plaats van dat ze er uit voortvloeien?

K. van den Geest ■

Afschaffen?

Bij 'afschaffen' denk ik altijd: wat je afschaft, krijg je nooit meer terug. Zeker, als iets fout is, moet je niet aarzelen. Maar kun je dat hier zeggen? Moet je dan niet eerst op zoek gaan naar de redenen waarom deze gewoonte ooit is ingesteld?

De argumenten voor afschaffing, zoals hierboven kort weergegeven, zijn met opzet in volgorde van gewicht geplaatst. Kunnen we niet meer door overbekende woorden heen kijken of -horen? Dat is geen reden om ze af te schaffen, eerder een uitdaging om de inhoud weer boven water te brengen. Doorzien we de betekenis van de geboden niet meer onmiddellijk? Geen reden om ermee te stoppen maar juist om de waarde en inhoud duidelijker te maken voor nu.

Typisch oudtestamentisch? Die vraag wordt serieuzer. Passen deze geboden niet meer bij Gods volk van het Nieuwe Testament? Die vraag kan ik me voorstellen en is zelfs legitiem: kan lezing van de Tien Geboden aan het begin van de dienst ons niet op het verkeerde been zetten? Alsof het gaat om het doen van Gods geboden als een soort voorwaarde of weg tot onze verlossing? Als dat misverstand dreigt te groeien, moeten we daar dan niet iets aan doen?

Maar afschaffen? In het algemeen is dat nooit een sterke oplossing. Ook niet met andere zaken. Zoals de tweede kerkdienst: die zou steeds minder goed bezocht worden, dus... Ja, dus wat? Afschaffen? Of probeer je er opnieuw de waarde van te laten zien, eventueel een nieuwe inhoud aan te geven? Ik kies voor het laatste, ook hier: ga eerst eens op zoek naar de waarde, zorg dat het weer echt gaat 'spreken'.

En wat zei Jezus? *Denk niet dat ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen. Ik ben niet gekomen om ze af te schaffen, maar om ze tot vervulling te brengen* (Matt. 5:17).

'Moeten' maakt gek

Er is een boekje met de titel 'Moeten maakt gek', geschre-

ven door een psychotherapeut. Deze uitspraak geldt niet alleen in de psychologie. Ook in ons geloofsleven is dit een fundamentele waarheid: moeten maakt gek.

Er is ook nog iets anders aan de hand met dat moeten: wij verzetten ons ertegen. In onze tijd aanvaarden we geen gezag meer boven ons. Dat iemand anders jou zegt wat je moet doen of niet mag doen, accepteren we niet meer.

Dat werkt ook door in onze verhouding tot God. Het beïnvloedt ons Godsbeeld. In de oude wereld van ons recente kerkelijke verleden waren Gods almacht, rechtvaardigheid en heiligheid onomstreden. Wie zijn wij, nietige en zondige mensen, tegenover de hoge heilige God?

Een jonge vrouw volgt de bijbelcursus. Het gaat over bidden. Bidden begint, staat in de les, met de vraag: hoe zie jij God? Er wordt een gedeelte uit Jesaja 40 aangehaald:

In zijn ogen zijn de volken als een druppel in een emmer, als een stofje op een weegschaal (...). De volken betekenen niets in zijn ogen, voor hem zijn ze minder dan niets. Voor wie in dit besef opgroeide, is het bijna vanzelfsprekend; je weet niet beter. Maar zij reageerde fel: "ben ik niets!? Wat moet ik met zo'n God, daar heb ik niets mee!" Een bekend geluid, en echt niet alleen bij mensen die er niet mee opgroeiden! Nee, wij allemaal krijgen er een tik van mee: zo'n God, wat kan ik daar mee hebben...

En dat verzet tegen een God die de allerhoogste autoriteit heeft, verbinden we dan soms met een serieuzer argument: wij zijn verlost! Echt geen onterechte reactie! Onze aloude Catechismus zelf stelt die vraag: "Nu wij uit onze ellende, zonder enige verdienste van onze kant, alleen uit genade door Christus verlost zijn, waarom *moeten* wij dan nog goede werken doen?" Een 'kerkelijk erkende' vraag dus! Omdat het een vraag is die voortkomt uit de redenering van het geloof zelf. Een vraag die bovendien leeft in onze menselijke harten. Verlost: waarom dan toch weer dat 'moeten'. Verlost is vrij zijn, moeten dwang.

En moeten maakt gek! Want dat is opgelegd. Het komt van buiten, niet van binnenuit. Het is een last, geen lust. Het maakt je machteloos en gefrustreerd, vooral als je permanent ziet: het lukt me niet, vraagt God nu niet iets wat ik niet kan? Dat maakt me machteloos, verdrietig,

depressief! Dus: gek! In die zin, dat je niet weet waar je het zoeken moet! Onafwendbaar komen die geboden op je af, onverbiddelijk is Gods oordeel. Een tantaluskwelling: ik moet doen wat ik niet kan. Allesbehalve verlossing! Ik kan geen kant meer op!

Een uitweg?

Er was een tijd, waarin we niet zo konden zitten met dat moeten. Wat zijn die woorden van het doopformulier er bij ons ingesleten: "Omdat elk verbond twee delen heeft, namelijk een belofte en een eis, worden wij door God in de doop ook geroepen en *verplicht* tot een nieuwe gehoorzaamheid." Hele generaties zijn met dat schema opgegroeid en -gevoed. Het beeld zette zich vast: God belooft en geeft ons zijn liefde en trouw. Maar... dat gaat natuurlijk niet zo maar. Daarom vraagt Hij ook liefde en trouw van onze kant. Zo kon er zo maar een beeld groeien, waarin je ging denken: voor wat hoort wat... Alsof wij in het verbond een soort tegenprestatie moeten leveren! Is dat zo onderwezen en gepredikt? Zou kunnen, maar zo is het in ieder geval nooit bedoeld en toch is dat beeld bij velen ontstaan. En sloopt er zo toch niet iets wettisch in? God geeft ons zijn liefde, dus 'moeten' wij... Daarom was wat prof. W. van 't Spijker schreef in zijn boek *Zijn verbond en woorden* zo'n mooie correctie. Hij wees erop, dat in een oudere uitgave van het doopformulier iets anders stond: "omdat in alle verbonden beide delen zich met elkander verbinden, zo beloven ook wij aan God, dat wij door zijn genade Hem alleen voor onze enige waarachtige en levende God houden en belijden willen." Beide delen verbinden zich met elkaar: dat wijst op de manier waarop het verbond tot stand komt. Het is een contract tussen twee partijen, God en mens. God zegt: Ik ben uw God. "De Vader zegt dat. De Zoon verwerft het. De Geest past het toe, en belooft dit te willen doen" (Van 't Spijker). God is het die zijn verbond met ons aangaat. Maar nu mogen wij de andere partner of partij zijn in dit huwelijk: "zo beloven ook wij aan God", dat wij Hem zullen liefhebben en gehoorzamen. Heeft dat te maken met moeten? Nee, net zo min als er in een goed huwelijk sprake is van moeten. God geeft ons zijn liefde, wij mogen die liefde beantwoorden. En de Geest van Jezus giet die liefde in ons hart uit (Rom. 5:5): Gods liefde overspoelt je! Hoe kun je dan koud blijven!

Zo 'werkt' het, zo 'werkt' genade! Ds. C. Bijl schreef: een christen gaat niet op dieet, hij krijgt een andere smaak. Op dieet gaan, is vervelend, zwaar, deprimerend: dit mag niet, daar moet je mee oppassen. Maar zo ziet het leven van een wedergeboren kind van God er niet uit. Die krijgt een totaal nieuwe smaak: die wil God liefhebben, dienen, én... *gehoorzamen*! Gehoorzamen, ja. Waarom niet! Laten wij ons postmoderne verzet tegen 'moeten' maar loslaten tegenover de grote heilige en tegelijk zo intens liefdevolle God. Hij is zo groot, dat Hij verbondspartners van ons weet te maken. Hij is de eerste, Hij overspoelt ons met zijn liefde. En toch laat Hij ons heel, Hij drukt ons niet plat daarmee. Nee, je zou zelfs kunnen zeggen: God respecteert ons, ons mens-zijn laat Hij intact. Wij krijgen ruimte, we mogen onszelf blijven. Zijn genade maakt andere, nieuwe mensen van ons.

Vandaar dat het antwoord op die vraag van de Catechismus (waarom moeten wij dan nog goede werken doen?) zo bevrijdend is: "Omdat Christus ons niet alleen met zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, *maar ons ook door zijn Heilige Geest vernieuwt tot zijn beeld*!" Zijn Geest maakt

een totaal andere mens van je, een nieuwe schepping. Moeten maakt gek: het is opgelegd, Gods Geest maakt je niet gek maar nieuw. Hij schrijft de geboden in je hart. Hij verandert je wil, zodat je zelf Gods geboden *wilt* doen. Zoals de besnijdenis een uiterlijk teken was, maar vroeg om een innerlijke besnijdenis, die van het hart (Rom. 2:29; overigens ook in Deut. 30:6 zo al aan Gods (oudtestamentisch!) volk voorgehouden).

De wet lezen: wel, niet of anders?

Toch blijft het lastig. Hoe voorkom je nu, dat we op het verkeerde been gezet worden door dat moeten, van 'u zult' en 'u mag niet'? Hoe leren we omgaan met die imperatieven (gebiedende wijzen): 'pleeg geen moord, pleeg geen overspel, steel niet'? Hoe doen we dat met al die aansporingen en vermaningen in het Nieuwe Testament, die zo overduidelijk de klank van geboden hebben: *leg een geschil snel bij, terwijl je nog met je tegenstander onderweg bent, heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen* (Jezus in de Bergrede, Matt. 5). En kijk eens naar al die aansporingen van Paulus in Romeinen 12 en 13, of Efeziërs 4 tot en met 6! Jezus en zijn apostelen schuwen de imperatieven niet!

Dus het eerste antwoord op die vraag hoe je dat scheve beeld voorkomt, ligt bij onszelf. Het wedergeboren hart hoort hier de stem van zijn Redder en Heer! Dat hart kent 'de vreugde van de Wet' waarvan Psalm 119 vele coupletten lang zingt. Dat hart erkent met Jakobus, dat Gods wet 'de wet van de vrijheid' is (Jak. 1:25).

Want in het leven van verlost mensen keert de wet op een andere manier terug. Niet als het addertje onder het gras van onze verlossing, maar als een hulpmiddel voor mensen die zich afhankelijk van Gods genade zijn gaan weten. Dat laatste is inderdaad nodig: dat je erkent dat alleen Gods Heilige Geest je kan veranderen. Dat Hij alleen je wil vernieuwt. En dat Hij dat tegelijk zo doet, dat je geen moment het gevoel hebt dat jij dat niet zelf bent en doet.

Maar de vraag blijft wel: begrijpen we dit nu ook? Begrijpt iedereen dat, en altijd, als zondag aan zondag die wet gelezen en weer gelezen wordt? Onze tijd vraagt om meer dan 'blote herhaling'. Veel jonge mensen voelen zich niet meer aangesproken, zodra overbekende teksten herhaald en herhaald worden. Dan kun je botweg zeggen: dat moeten ze dan maar leren. Maar daar red je het niet mee. Dat soort eenrichtingsverkeer is voor jezelf misschien erg bevredigend, maar niet meer dan machteloze kretologie. Ik ga liever voor een nieuwe manier van wetslezing.

In veel gemeentes gebeurt het dan ook, dat de Tien Woorden van Gods Verbond in een nieuwtestamentische formulering gelezen worden. Zo kunnen wij in de gemeente van Christus elkaar helpen om de inhoud van die oude wet weer te beseffen en te leren waarderen. Diverse aanzetten zijn daartoe al gegeven, diverse teksten daarvoor geschreven, ook via dit blad, waarin eerder over dit onderwerp geschreven is. Het zou goed zijn om daar nog meer varianten van in omloop te brengen, zodat we hier echt werk van maken. Want afschaffen kan altijd nog, maar er een echte inhoud aan geven, dat is pas de kunst.

Ds. Klaas van den Geest is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hengelo.

Heerlijke Handreiking? 3

De sabbat wordt een heilige dag genoemd en het vierde gebod spreekt tweemaal over het heiligen van deze dag. De *Handreiking* besteedt geen aandacht aan de heiligheid van de sabbat. Dat is een lacune die de boodschap ervan beperkt en verzwakt. Daarover gaat dit derde artikel.

M. van Veelen ■

	A. Ban	B. Onrein	C. Gewoon, rein	D. Heilig	E. Allerheiligst
Dingen	terrein van de hel	terrein van zonde en dood	terrein van het aardse leven	terrein van Gods dienst	terrein van God zelf
	goud uit Jericho (Joz. 7:1)	aangestaste kleding (Lev. 13:47-13)		priesterlijk gereedschap (Num. 4:15)	het altaar (Ex. 30:27-29)
Plaatsen	de stad Jericho (Joz. 6:17)	een graf (Mat. 23:27)		de tempel	het allerheiligste in de tempel
Dieren	het vee van Amalek	o.a. varkens (Lev. 11)		dieren voor het brand- of vredeoffer	schuld- en zondoffers
	(1 Sam. 15:3,4)			(Lev. 1 en 3)	(Lev. 10:17; 14:13)
Mensen	de volken van Kanaän	mensen met uitslag of vloeijing		priesters, soldaten op speciale missies	
	(Deut. 20:17)	(Lev. 13,15)		(1 Sam. 21:5,6)	
Tijden			werkdagen	Sabbat en feestdagen	

Oud: de sabbat een heilige dag

Onder de wet was het leven in Israël in vijf afgegrensde terreinen verdeeld: A. de ban, B. het onreine, C. het gewone, en D,E het heilige. Dat laatste was weer onderverdeeld in: D. het heilige (de dienst aan God) en E. het allerheiligste (de directe sfeer van God zelf).

Alles waar de Israëliet mee te maken had, viel onder een van deze gebieden. Deze verdeling gold van alle dingen, plaatsen, dieren, mensen en tijden, zoals het schema laat zien.

In dit schema zijn geen voorbeelden gegeven van gewone dingen, plaatsen, dieren en mensen. Alles wat niet onder A, B, D of E viel, behoorde tot het neutrale terrein van het gewone aardse leven.

Er was niets waarmee de Israëliet in aanraking kwam, dat niet binnen één van deze vijf gebieden viel.

Door deze indeling van het leven in vijf gebieden werden de Israëlieten er dagelijks in allerlei situaties aan herinnerd, dat de HEER heilig is en dat Hij een afkeer heeft van zonde, bederf en dood. De HEER wilde dat zijn volk eveneens heilig zou zijn en zijn afkeer van zonde, bederf en dood met Hem zou delen.

Er waren geen *tijden* die onder de ban vielen of onrein maakten. Gelukkig maar, want wie zou daarmee kunnen leven? De tijd treft immers iedereen. De week telde wel zes *gewone* dagen, waarop men al zijn eigen werk moest doen, en één *heilige* dag voor de dienst aan de HERE, de sabbat (Ex. 16:23).

De twee uitersten, de ban en het allerheiligste, speelden nauwelijks een rol voor de gewone man. Het gebannene werd vernietigd of onder

exclusief beheer van de HERE zelf geplaatst (Joz. 6:18,19). Met het allerheiligste hadden alleen de priesters te maken.

De gewone Israëliet kwam van tijd tot tijd wel in aanraking met enerzijds het heilige, de dienst aan God, en anderzijds het onreine, dat de dienst aan God onmogelijk maakt. Het heilige en het onreine zijn als het ware eilanden in de zee van het gewone, onheilige leven van alledag. Wat in dat gewone leven een plaats had, was niet-heilig en daarom niet goed genoeg voor de dienst aan de HERE. Nadab en Abihu werden zelfs gedood omdat ze onheilig vuur op het reukofferaltaar brachten (Lev. 10:1).¹ De gewone menselijke werkzaamheden gaan niet samen met de heilige dienst aan God en zijn op de sabbat verboden.

Nieuw: de Geest heiligt heel het leven.

Wanneer Jezus aan het kruis sterft, scheurt het gordijn van de tempel, dat het heilige scheidt van het gewone, van boven naar beneden (Mat. 27:51). De betekenis daarvan is dat de HEER vanuit de hemel de scheiding tussen de vijf terreinen opheft. De profetie van Zacharia wordt vervuld: *Te dien dage zal op de bellen van de paarden staan: Den HERE heilig; en de potten in het huis des HEREN zullen zijn als de sprengbekkens vóór het altaar; ja, alle potten in Jeruzalem en in Juda zullen de HERE der heerscharen heilig zijn, zodat alle offeraars kunnen komen en die gebruiken om daarin te koken* (Zach. 14:20,21). Alle potten en pannen in Jeruzalem: het materiaal uit het gewone leven is nu wel geschikt voor de heilige dienst aan God. Dat is volslagen

nieuw. Bedenk bij deze profetie dat paarden niet alleen onrein waren (A), maar als oorlogsinstrumenten extra negatief beschouwd werden. Op de versiering van die onreine oorlogsdieren komt het opschrift dat exclusief gegraveerd was in het allerheiligste sieraad (E) op het hoofd van de hogepriester (Ex. 28:36-38). Binnen de tempel valt het verschil tussen de voorwerpen van de gebieden D en E weg. De grens tussen het heilige en het gewone bestaat niet meer. Ja, het hele schema van de vijf gescheiden terreinen vervalt.

Door de verlossing door Christus blijven er *slechts twee terreinen* over. Enerzijds *het heilige*: alles wat deel heeft aan de verlossing door Christus en onder beslag staat van de heilige Geest. En anderzijds *de zonde*: dat wat geen deel heeft aan de verlossing door Christus en niet onder beslag staat van de heilige Geest.

door de verlossing door Christus blijven er slechts twee terreinen over

Deze twee gebieden worden soms met andere namen aangeduid. Het terrein van het heilige heet ook wel: wat uit het geloof is, het begeren van de Geest, gerechtigheid, de nieuwe mens, leven in Christus, (werken van) het licht. Het terrein van de zonde heet: het begeren van het vlees, ongerechtigheid, de oude mens, (werken van) de duisternis en dergelijke. Maar dat zijn andere aanduidingen van dezelfde twee gebieden. Een derde 'gewoon' of neutraal levensterrein is er niet meer: 'alles wat niet uit geloof voortkomt is zondig' (Rom. 14:23).

De gelovigen zijn heel hun leven, elke dag, heilige priesters (Ef. 1:1, 1Petr. 2:5,9). Zij offeren zichzelf aan God in onafgebroken eredienst (Rom. 12:1).² Die eredienst betreft heel hun bestaan en niet alleen speciale 'godsdienstige' momenten. In alles wat de gelovige doet - alleen of samen met de andere gelovigen - dient hij de Here. Natuurlijk zijn er momenten voor het gebed en zijn er samenkomsten voor de eredienst van de kerk, maar dat zijn geen heilige eilanden in de overigens onheilige zee van het leven. Integendeel, gebed en kerkdienst maken deel uit van het ene heilige leven van de gelovigen; evenzeer als werk en eten en drinken.

Voor wie gelooft geldt dan ook: *Want alles wat God geschapen heeft, is goed en niets daarvan is verwerpelijk, als het met dankzegging aanvaard wordt: want het wordt geheiligd door het woord Gods en door gebed* (1 Tim. 4:4,5). Aan het avondmaal kunnen dan ook het brood en de wijn gebruikt worden, die door de kerkleden meegenomen zijn voor de gezamenlijke liefdemaltijd (1 Kor. 11:21-34). Dat brood en die wijn hoeven niet eerst geconsacreerd, geheiligd te worden. Het Nieuwe Testament kent geen werkverbod, want het gewone werk van de gelovige is priesterwerk geworden.³

Sabbat en zondag

Het gevolg van de boven geschetste verandering is, dat het Nieuwe Testament geen apart te heiligen dag meer kent. *Alles* wat God geschapen heeft, is geheiligd. Dus ook de dag als zodanig, die God op de eerste scheppingsdag maakte. En wel: elke dag. De apostolische kerk kwam elke dag bijeen (Hand. 2:46). Calvijn volgde die praktijk in

Geneve en de Roomse kerk heeft er nog sporen van in de dagelijkse misvieringen. De Catechismus wijst erop 'dat ik vooral op de sabbat, dat is de rustdag, trouw tot Gods gemeente zal komen.'

De *Handreiking* geeft een niet geslaagde poging om van de zondag op bijbelse gronden een aparte dag te maken tegenover de andere dagen van de week. Daardoor doet ze in de grond van de zaak een stap terug naar het oude verbond, waarin de sabbat een heilig eiland was in een zee van gewone, onheilige dagen. Dat zet - ongewild - de deur open voor wetticisme en zondagschristendom: waarbij men precies weet dat je op zondag geen ijsje mag kopen, maar in de week net zo leeft als de ongelovigen.

Conclusie wankel en te smal

De *Handreiking* zegt in het *Praktisch-ethische deel* veel goeds m.b.t. de het jachtige hedendaagse leven met zijn consumptiementaliteit, carrièredrang, materialisme, genotzucht etc. Maar het fundament waarop de adviezen en richtlijnen staan, de grootste-gemene-deler-zondags-theologie, is als evenwichtsconstructie te *wankel* om deze goede dingen werkelijk te dragen.

Daarnaast is het fundament van de *Handreiking* te *smal*, omdat het de ethiek van werk en rust beziet vanuit de beperkte invalshoek van de waardering van de zondag en geen oog heeft voor de diepgang van de verlossing door Christus voor het christelijke leven van alle dag. Een theologie van het priesterschap van de gelovigen op alle dagen van de week, zoals ik die hierboven summier heb aangegeven, zou mijns inziens een beter fundament zijn geweest.

Volgens Dr. Voorberg is het ongebruikt laten van de *Handreiking* 'een gemiste kans om te komen tot een diepere viering van de rustdag.' Mijns inziens is de *Handreiking* zelf een gemiste kans. Ze heeft de discussie geen stap verder geholpen.

Ik herhaal daarom mijn oproep uit het tweede artikel voor een grondige studie van alles wat de Bijbel ons over sabbat en zondag zegt, inclusief een heldere analyse van de heiligheid van de sabbat en de betekenis van Christus verlossing voor de heiligheid van de gelovigen in het nieuwe verbond. Ik zal daar graag mijn steentje aan bijdragen.

Ds. Martin van Veelen is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Duiven.

Noten:

1. In deze lijn ligt het als de Filistijnen een nieuwe, in het gewone menselijke verkeer nog niet gebruikte wagen nemen om de ark van God te vervoeren (1 Sam. 6:8). Eveneens als de Zoon van God op een ezelsveulen *waarop nog nooit iemand heeft gezeten* Jeruzalem binnen rijdt (Mar. 11:2).
2. De heiligheid en het priesterschap van de gelovigen zijn tegelijkertijd realiteit, belofte en opdracht. In deze korte schets kan ik dat niet verder uitwerken.
3. In dat verband was de oude naam van het orgaan van het GMV mooi gekozen: *Ambt en plicht*. Die naam was er niet omdat er ook predikanten (ambt) GMV-lid waren naast boeren en arbeiders (plicht). Maar omdat toen binnen gereformeerde kring alle werk als ambtsdienst werd gezien, dat van de putjesschepper niet minder dan dat van de predikant.

Over de grens?! Een pleidooi voor gevoel voor verhoudingen

van binnen
naar buiten

Tien jaar geleden zijn mijn vrouw Marike en ik samen met onze vier kinderen de grens ook over gegaan. Van 1998 tot 2003 mochten we leven en werken binnen de ERCC in Congo. De keren dat we de grens over gingen, waren niet meer te tellen. Ik heb het aantal verschillende vliegtuigen nog een tijdje bijgehouden. Maar ook dat lukte niet meer. We tellen nu alleen het aantal landen waar we zijn geweest. Je verlegt je grenzen. Zo gaat dat. Deze keer het laatste deel.

M.J.C. Blok ■

Deel 3: de praktijk

6. Dagelijks leven

Niet alleen structureel gezien, ook praktisch gezien heb je over de grens veel gevoel voor verhoudingen nodig. Je leeft en werkt vaak in een setting die sociaal-economisch gekenmerkt wordt door (uitzichtloze) armoede en die politiek gezien conflictueus is. Dat kost veel energie. Overdag in de contacten met mensen om je heen. 's Avonds in je doorgaans comfortabele en beveiligde huis (of hoor ik nu toch iets verdachts?) in contact met jezelf (en God). In de context waarin je zit, hebben mensen verder vaak een collectief minderwaardigheidsgevoel: ze zijn (in het verleden) bewust of onbewust

flexibiliteit en creativiteit is over de grens niet alleen wenselijk maar absoluut een must

klein gehouden, stellen zich daarom vandaag nog vaak passief op en hebben ook echt een grote achterstand op je als het gaat om middelen, mogelijkheden, kennis en vaardigheden. Meestal heb je ook te maken met een hiërarchisch gestructureerde (kerkelijke) samenleving, waarin (oudere) mannen van het eerste uur de touwtjes in handen hebben en willen houden. Jij komt echter uit een platte democratie, bent meestal nog jong, komt over de grens nog maar net kijken en bent waarschijnlijk net

als je (vele) voorgangers over een paar jaar weer weg.

Ook op en rondom het erf heb je allerlei lijntjes. Je hebt internationale contacten met mensen van andere zendingsgenootschappen. Op de internationale school ontmoeten jij en je kinderen van maandag tot en met vrijdag de high society, terwijl je zondags tussen je broeders en zusters zit die onder de armoedegrens leven. Het ene moment geef je een cursus in een klein kerkje en eet je na afloop een oliebolletje, even later zit je bij een villa aan de rand van het zwembad om je zoon op te halen van een feestje en kun je kiezen uit vijf soorten gebak.

Werk je met meer Nederlanders in een team dan doe je ook privé vaak veel samen, zeker als gezinnen met kinderen (eten, spelen, logeren, bijbelklas, zwemvierdaagse, etc). Keerzijde is: je ziet en weet veel van elkaar (weinig privacy). Je merkt ook dat je niet met iedereen even goed kunt opschieten en dat je zomaar mee roddelt. Werk je in een multicultureel team dan moet je je aanpassen aan de normcultuur die soms net zo vaak wisselt als de teamleider wisselt.

Vaak heb je over de grens ook allerlei personeel, zowel in huis als op het erf. Dat is heerlijk omdat ze je veel praktisch werk uit handen nemen, advies geven als er weer iemand aan de poort klopt om hulp en je vertellen hoe je cultureel het beste kunt reageren in de omgang met de man in de straat en met politieagenten die huiszoeking komen doen. Het vraagt ook om veel wijsheid en fijngevoeligheid, zeker als iemand voor de zoveelste keer met een bonnetje van de apotheek komt omdat z'n dochter weer malaria heeft.

Ook als gezin heb je veel gevoel voor verhoudingen nodig. Kinderen (en vooral hun ouders) moeten wennen aan een ander schoolsysteem met relatief veel huiswerk (en thuis nog Nederlandse les). (Simpele) ziektes als diarree en lusteloosheid geven meer stress (heeft hij misschien ook malaria?). Door de regelmatige wisselingen in het team heb je veel kortlopende contacten en moet je vaak afscheid nemen. Ook voor kinderen vaak niet leuk: heb je net iets opgebouwd, gaan ze weg. Als gezin ben je erg op elkaar aangewezen. Dat heeft goeie kanten: je leert je te redden met wat je hebt gekregen. Het is ook pittig: het kringetje is klein. Een goed huwelijk is sowieso belangrijk maar je merkt het over de grens sterker. En dan zijn er nog de ongemakken zoals regelmatig geen brood, stroom, water of benzine. Flexibiliteit en creativiteit is over de grens niet alleen wenselijk maar absoluut een must.

Humor en zelfspot trouwens ook. Wie niet meer hartelijk om zichzelf kan lachen, moet beseffen dat het stoplicht op oranje staat. Ben je cynisch geworden dan staat het licht op rood en moet je stoppen. Belangrijke vereiste voor een uitgezondene is dus ook gevoel voor hoe het met jezelf gaat: Houd ik nog van de mensen? Reageer ik nog onbevangen? Zit ik lekker in mijn vel? Hulpmiddelen om zicht te krijgen en te houden op je eigen functioneren, zijn bewust zijn van je kwaliteiten, valkuilen, allergieën en uitdagingen (het zgn. kernkwadrant), gesprekken met een goede kameraad op een relaxte locatie (onder de mangoboorn of zo) en intervisie.

7. Trends

We stippen nog een paar trends aan. Sociaal-maatschappelijk gezien wordt onze democratie steeds platter: gezag en respect zijn niet gekoppeld aan positie en leeftijd, maar moet je afdwingen. Over de grens zijn we dat natuurlijk niet opeens kwijt. Binnen de GKv bezinnen we ons op onze identiteit. Dat zal (kerkelijk missionair) werk en werkers overzee beïnvloeden. Omgekeerd zullen de ervaringen in het buitenland hun impact hebben en bij terugkomst gespiegeld worden aan wat je meekreeg in de kerk waarin je opgroeide. Sommige dingen zul je relativiseren. Andere dingen juist opnieuw waarderen.

Bij gezinnen merk je dat vrouwen ook steeds meer officieel in dienst zijn en binnen het team hun eigen werk hebben. Ook komen er steeds meer oudere uitgezonden waarvan de kinderen in Nederland achterblijven. Kijk je naar de motieven om de grens over te gaan, dan spelen avontuur, romantiek, schuldgevoel, religieuze kick en verdieping van eigen geloofsleven duidelijk mee. Ook is er toenemende onzekerheidsvermijding en behoefte aan controle: voor vertrek, in het veld en na terugkeer regelen we alles graag tot in de puntjes. Er is vast meer. Inventariseer de ontwikkelingen en bespreek de kansen en valkuilen open.

8. Conclusie

Vereisten voor alle betrokkenen bij kerkelijk missionair-oecumenisch werk, in het bijzonder voor wie de grens over gaan, zijn:

- gevoel voor je persoonlijke en onze gezamenlijke verhouding tot God
- gevoel voor onze verhouding tot elkaar in Jezus Christus
- gevoel voor de kloof tussen arm en rijk
- gevoel voor de fase waarin het werk zit
- gevoel voor je positie die je in die fase hebt
- gevoel voor je eigen functioneren in alle verbanden

9. Aanbevelingen

Een paar aanbevelingen omdat uitgezonden en te kostbaar zijn om zomaar kwijt te raken.

Werving

- Begin elke profielschets van uitgezonden, regiocoördinatoren en commissieleden (uit)zendende instanties met gevoel voor verhoudingen.
- Noem de vereiste niet-technische kwaliteiten want 'of deskundigen in ontwikkelingslanden bij de bevolking succes hebben, hangt althans in het beginstadium meer af van hun persoonlijkheid, met name hun vermogen om persoonlijke relaties tot stand te brengen, dan van hun technische bekwaamheden'.¹²
- Vermeld de benodigde technische kwaliteiten.
- Geef een duidelijk profiel van de uitgezondene en zijn of haar taakomschrijving.
- Geef aan dat een medische test en een onafhankelijk assessment bindende onderdelen van de selectieprocedure zijn en dat de definitieve beslissing over uitzending na de opleiding volgt.

Selectie

- Vraag een tropeninstituut om een medische test en een erkend bureau om een onafhankelijk assessment waarin vooral gelet wordt op niet-technische kwaliteiten
- verhouding tot jezelf (zelfkennis, stabiliteit huwelijk en gezin);
- verhouding tot je verre naaste (sociaal, communicatief, (multicultureel) teamspeler, omgaan met andersdenkenden, armoede, hiërarchie, mensen die je belazeren etc).
- Bind je bij voorbaat aan de uitkomst van de medische test en het assessment.
- Bedenk een creatieve vorm om gevoel voor verhoudingen te toetsen en te vormen.
- Praat naast de taakomschrijving ook over de taakopvatting: mag een collega op je vrije dag ook wat vragen? En omgekeerd: stel je grenzen aan je dienstbaarheid? Besef: 'Wanneer ontwikkelingswerkers zichzelf vooral zien als deskundigen, is de kans dat hun kennis vrijwillig wordt overgenomen

geringer dan de kans op succes van afweer-mechanismen als passiviteit, overdadig prijzen of isolering.¹³

- Confronteer beoogde uitgezonden met je gedragscode (wil men zich schikken?).
- Beoordeel geschiktheid mede op grond van de samenstelling van het team.
- Neem een voorlopige beslissing over de uitzending.

Opleiding

- Bouw interculturele trainingssessies en/of stages in om beoogde uitgezonden ruimte te geven voor voortgaande zelfselectie: 'wil ik dit echt?'
- Leg meer nadruk op andragogie (sociale vaardigheden binnen een andere cultuur) door:
  - a. bewustmaking van vanzelfsprekendheden in onze (westerse) intermenselijke verhoudingen om overzee in allerlei voor ons niet-vanzelfsprekende verhoudingen te kunnen functioneren;
  - b. hulp bij de voorbereiding om met het opgedane gevoel voor verhoudingen straks overzee te leven en te werken binnen de daar geldende structuren en verhoudingen.
- Speel roeping en opleiding niet tegen elkaar uit: ze moeten elkaar aanvullen.
- Maak duidelijke afspraken over de positionering van de uitgezondene, rapportage, functioneringsgesprekken, duur (bijv 2x2 of 2x3 jaar) en tussentijdse evaluatie van de uitzending.
- Neem een definitief besluit over duur en tussentijdse evaluatie van de uitzending.

Begeleiding

- Kom gemaakte afspraken na.
- Zorg voor externe sparringpartners c.q. uitlaatkleppen voor uitgezonden.
- Check of uitgezonden hartelijk om zichzelf blijven lachen (hun omgeving doet dat ook). Laat ze stoppen bij cynisme.
- Laat uitgezonden voor vertrek, op elk verlof en na terugkeer spreken met specialisten op het gebied van transculturele psychologie (mensen die inzicht hebben in de processen die een rol spelen wanneer je de grens overgaat, in de eisen die leven en werken in een andere cultuur stelt en die weten wat het is om weer terug te komen).

Debriefing

- Gun uitgezonden tijd en ruimte om ervaringen over de grens een goede plek te geven: benoem voorbereiding op terugkeer en reïntegratie in Nederland expliciet in het traject.
- Zorg als (uit)zendende instanties voor een forum zodat uitgezonden hun verhaal kwijt kunnen. Bied ze tevens de gelegenheid

om 'tussen daar en hier' met andere uitgezonden terug te blikken en vooruit te kijken.

Ds. Thijs Blok is predikant van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum.

Noten:

- 12 J.H. Konter en M.M.B. Konter-Katani, 'Kortsluitingen in ontwikkelingssamenwerking', in: J.H. Konter (red.) *Ideeën en idealen in ontwikkelingssamenwerking* (Bloemendaal 1976), 129.
- 13 Stelling 8 bij het proefschrift van Ph. Quarles van Ufford.

Enige literatuur

Bac-Fahner, M.G., *Van heinde en ver(der)*. Aan-dachtspunten bij de re-entry van adolescenten third culture kids (Amersfoort 2001 2e druk) Instituut voor Transculturele en Missionaire Psychologie (www.itmp.nl).

Bakker, N. (et al.), *Kinderbagage: met kinderen naar ontwikkelingslanden, uit en thuis* (Utrecht 1991 2e druk).

Drewes, B. (et al.), *Los in je vel*. Relationale vaardigheden in een andere cultuur (Oegstgeest 1993) Liber amicorum voor Nel H. Voltelen.

Groenen, I., *Vanuit de partner gezien* (Amsterdam 1992 2e druk).

Meissner, J.W.G., *Psychisch gezond blijven in de buitengewone situaties van zending en evangelisatie* (Zwolle 1996) GMO bulletin nr. 4, met informatie over ITMP (Instituut voor Transculturele en Missionaire Psychologie).

O'Donnell, K. (ed.), *Doing Member Care Well*. Perspectives and Practices From Around the World (Pasadena 2002).

Pirollo, N., *Enkeltje thuis*. Of: wat het thuisfront moet weten als een zending terugkeert (Amersfoort 2001).

Reed, L.E., *Preparing Missionaries for Intercultural Communication*. A bicultural Approach (Pasadena 1985).

Roembke, L., *Multikulturelle Teams*. Risiken und Chancen (Giessen 2000).

Slors, P.A., *Huispersoneel, raakvlak met andere culturen* (Amsterdam 1987).

Voltelen, N., *Andragogie. Sociale vaardigheden binnen een andere cultuur* (Oegstgeest 1994) (niet gepubliceerde syllabus Hendrik Kraemer Instituut).

Vonkeman, H., *Door Zoeloes geboeid*. Zendingsontmoetingen in Afrika (Kampen 1995).

Vossestein, J., *Zo werkt dat in Nederland* (Amsterdam 1998) (vertaling van 'Dealing with the Dutch').

Bewerking van een samen met Marike gehouden lezing op vergaderingen van De Verre Naasten met zendende instanties van de GK(v) (21-04-2007) en gemeenteleden die overwegen de grens over te gaan (30-06-2007).

Deputaten Kerkmuziek en het opwekkingslied 2

Deputaten Kerkmuziek stellen aan de synode van Zwolle-Zuid voor om het gebruik van opwekkingsliederen in de vrijheid van de kerken te laten. Daarbij hebben zij nieuwe criteria ontworpen die de kerken bij hun beoordeling kunnen gebruiken.

J. Smelik ■

Nieuwe criteria?

De Generale Synode van Leusden (1999) formuleerde als een van de criteria dat een goed kerklied gekenmerkt wordt door stijl, kwaliteit en een goede woord-toonverhouding. Deputaten stellen dat met name dit criterium niet goed bruikbaar is om opwekkingsliederen te beoordelen. Dat is volgens mij niet waar. Met alle vastgestelde criteria kun je opwekkingsliederen beoordelen. Alleen: er vallen vele af, zoals er ook veel liederen afvallen die zich als 'kerklied' presenteren. Maar ja, je hebt nu eenmaal criteria omdat niet alles toegelaten kan worden.

***wat niet door de voordeur kan,
mag door de achterdeur naar
binnen huppelen***

Omdat deputaten vinden dat opwekkingsliederen toch vrijgegeven moeten worden, hebben ze speciaal voor het opwekkingsrepertoire *andere* criteria ontwikkeld. Als de synode deze accepteert, krijg je een vreemde praktijk. Alles wat kerklied heet of zou kunnen heten, keur je secuur op landelijk niveau aan de hand van de criteria uit 1999. Met liederen waarvan je ondervonden hebt dat die veelal afgekeurd zouden moeten worden in de landelijke selectieprocedure, volg je een ander traject. Voor die liederen zijn dan andere criteria geformuleerd waarmee kerken zelf maar aan het beoordelen moeten slaan. Zo wordt de hele selectieprocedure naar mijn idee een kluchtige schijnvertoning. Wat niet door de voordeur kan, mag door de achterdeur naar binnen huppelen.

Ook zal de Koersbepaling herschreven worden. Want zonder dat deputaten daar met een woord over reppen: hun voorstel zet de hele Koersbepaling m.b.t. de gezangen op losse groeven. Deputaten schrijven zelfs: "het lijkt deputaten een illusie en ook ongewenst om deze ontwikkeling door landelijke, synodale voorgeschreven lijsten van voorgeselekteerde liederen exact te reguleren (pag. 83)." Maar dat is toch wel wat de kerken afgesproken hebben in de

Koersbepaling. Dat diverse kerken zich blijkbaar niet aan die afspraken menen te hoeven houden, is een ander onderwerp.

Nog belangrijker vind ik dat de bestaande criteria in 1999 geformuleerd zijn op basis van een bepaalde visie op het kerklied en op de eredienst. Wanneer je nu nieuwe criteria introduceert voor liedrepertoire dat kennelijk niet in voldoende aantallen door de keuring komt, welke waarde moet dan nog gehecht worden aan die liturgisch-theologische en kerkmuzikale uitgangspunten?

Onderschrijven we alleen een visie en uitgangspunten zolang het ons uitkomt en we er niets voor op te hoeven offeren? Dient het voorstel zowel de kool als de geit te sparen?

Bruikbare criteria?

Als criteria waarmee plaatselijke kerken het opwekkingsrepertoire kunnen beoordelen noemen deputaten: 1. schriftuurlijkheid, 2. liturgische eenheid, 3. verkondigen, leren, vieren.

1. Schriftuurlijkheid

'Schriftuurlijkheid' lijkt een duidelijk en hard criterium, maar blijkt dat in de praktijk bij het beoordelen van liederen lang niet altijd te zijn. Een tekst die de één als schriftuurlijk beoordeelt, veroordeelt de ander als 'ongereformeerd'. Door vriend en vijand van het opwekkingslied is opgemerkt dat veel opwekkingsliederen te mensgericht zijn en dat donkere aspecten van het geloofsleven (twijfel, zondebesef, bedreiging etc.) stelselmatig vermeden worden of uit de psalmen geschrapt zijn. Wanneer een gemeentelid nu bezwaar maakt tegen een opwekkingslied dat de predikant heeft goedgekeurd ('er staat geen ongereformeerd woord in'), omdat het lied inderdaad als voorbeeld van deze kritiek kan gelden: wie heeft het dan wat de 'schriftuurlijkheid' betreft bij het rechte eind? Verder, waarom zouden kerken wel de schriftuurlijkheid van opwekkingsliederen beoordelen en niet die van andere bundels zoals het *Liedboek*? En waarom zou op plaatselijk niveau wel het muzikale aspect van een opwekkingslied beoordeeld kunnen worden en niet van een kerklied?

2. Liturgische eenheid

De passage over de 'liturgische eenheid' is erg warrig. Het bevat bovendien geen *criterium* om liederen te beoordelen, maar een *aanbeveling* voor plaatselijk beleid t.a.v. het gebruik van de opwekkingsliederen. Soms lijkt het te gaan over een aanbeveling om geen opwekkingsliederen en kerkliederen in één dienst te zingen (dat bevelen deputaten aan op pagina 80), dan weer lees ik een aanbeveling om goed na te denken over de begeleiding.

Het zijn zinvolle aanbevelingen. Maar hoe daarmee in onze kerken omgegaan zal worden, is nu al duidelijk. Want er zijn kerken waar zelfs harde landelijke afspraken aan de laars gelapt worden en waar opwekkingsliederen nu al veel vaker dan bij uitzondering gebruikt worden. Als men zich al niet aan harde afspraken houdt, hoezo zou men zich wel houden aan voorgestelde aanbevelingen van deputaten/synoden? Neem bijvoorbeeld de aanbeveling om per dienst te kiezen voor óf kerkliederen óf overwegend opwekkingsliederen. Op zichzelf kan ik me er wel iets bij voorstellen, maar in de praktijk blijkt nu al dat een dergelijk onderscheid niet werkt: opwekkingsliederen worden gewoon tussen kerkliederen geplaatst. Geef kerken/predikanten maar eens een goede reden waarom dat nu opeens anders zou moeten.

3. Verkondigen, leren, vieren

Het laatste punt dat als 'criterium' aangedragen wordt, is evenmin een criterium maar een statement. In de paragraaf 'Verkondigen, leren, vieren' wordt betoogd dat in de kerkdiensten "een nieuw element zijn intrede heeft gedaan: het samen vieren van de bevrijding door Jezus Christus. (...) Van belang voor de vraag naar de legitieme plaats van het opwekkingslied is de nieuwe ervaring van de dienst als een viering. Samen als gemeente én samen met haar Heiland viert de gemeente Christus' verzoening en overwinning op de dood, de hoop op een nieuwe wereld. Terwijl bij de aspecten verkondiging en lering de gemeente en de individuele gelovige meer als object functioneren, hebben zij juist bij het aspect viering veel meer een subjectieve betekenis: dan is de gelovige of de gemeente als subject actief bezig om God te prijzen om alles wat Hij heeft gedaan. Dit nieuwe element heeft ook liturgische betekenis: liederen met een meer subjectief karakter kunnen daarin een plaats ontvangen. Maar het is goed als de synode in aanbevelingen aan de kerken ook voor dit punt goed aandacht vraagt" (pag. 85).

Nota bene! Alsof het element 'viering' pas sinds kort in onze kerkdiensten een plek heeft. En alsof dat element opwekkingsliederen zou vragen en legitimeren! En lees ik nu echt dat het een nieuw element en een nieuwe ervaring in onze kerkdiensten is dat de gelovige en gemeente viert, in die zin dat zij als subject actief bezig zijn om God te prijzen? Sinds wanneer komt het bedoelde subjectieve element in kerkliederen niet volop aanbod? Ook hier speelt deputaten weer parten dat ze vreemde tegenstellingen creëren, waardoor het gaat lijken alsof kerken inderdaad winst boeken als ze opwekkingsliederen kunnen zingen die niet eerst via de landelijke selectie-procedure vrijgegeven zijn.

Ik mis een verantwoording waarom een onderscheid gemaakt wordt tussen vieren, verkondigen en leren. Het onderscheid tussen 'vieren' en 'leren' als globale typeringen voor de morgen- en middagdienst is (me) helder. Maar wat is dat voor merkwaardig onderscheid tussen 'vieren' en 'verkondigen'? Alsof in de liturgie het één los van het andere verkrijgbaar is? Het gaat er juist om dat 'vieren' niet zonder 'verkondigen' kan. En dat opwekkingsliederen juist ten aanzien van het verkondigende aspect erg mager zijn en lijden aan theologisch-inhoudelijke bloedarmoede.

Verder wil ik de stelling verdedigen dat het opwekkingslied een bepaalde (lees: evangelicale) wijze en stijl van 'vieren' veronderstelt. Daarvan is nog maar sterk de vraag of en zo ja: tot op welke hoogte die wenselijk is binnen een gereformeerde dienst. En in hoeverre kan en wil en moet de hele gemeente die wijze van vieren meemaken? In het verlengde hiervan heb ik evenveel problemen met de uitspraak van deputaten dat in opwekkingsliederen "de eigen (geloofs)beleving een grotere plaats heeft" (pag. 84). Ook in kerkliederen speelt de beleving een enorme rol, alleen betreft het dikwijls een ander type. Hoogstwaarschijnlijk raken we hier wel één van de redenen waarom diverse gemeenteleden juist graag opwekkingsliederen zouden willen: het brengt de spiritualiteit en een wijze van vieren met zich mee die zij wensen in een gereformeerde dienst. En dan zijn we weer terug bij mijn vaker geuite stelling dat lied en liturgie elkaar voor een belangrijk deel beïnvloeden: ander typen liederen veronderstellen in hoge mate een andere liturgie en vice versa.

het brengt de spiritualiteit en een wijze van vieren met zich mee die diverse gemeenteleden wensen in een gereformeerde dienst

Ten slotte vraag ik me bij dit derde 'criterium' af hoe ik moet rijmen dat deputaten enerzijds betogen dat je opwekkingsliederen en kerkliederen beter niet in één dienst kunt gebruiken, terwijl anderzijds het opwekkingslied een legitieme plaats heeft vanwege de vermeende nieuwe ervaring van de dienst als een viering. Volgens mij is deze zaak niet helemaal consistent en goed doordacht.

Praktische punten

Dat geldt zeker ook voor de praktische consequenties die aan het deputatenvoorstel verbonden zijn en waarmee de plaatselijke kerken te maken krijgen. Ik doel dan allereerst op problemen en onenigheden die op plaatselijk niveau dikwijls zullen ontstaan of verergerd zullen worden. Ik heb nu al predikanten gehoord die de voorgestelde praktijk met angst en beven tegemoet zien, omdat ze weten dat een groep binnen hun gemeente met het synodebesluit in de hand de kerkenraad gaat oproepen voortaan regelmatig opwekkingsliederen in de dienst te laten zingen.

Deputaten beogen met hun voorstel de verscheidenheid op liedgebied binnen de kerk te honoreren om zo de eenheid - zowel landelijk als plaatselijk - te bewaren. Maar het voorstel kon in de praktijk juist wel eens erg stigmatiserend werken. Deputaten schrijven: 'de verschillende ontwikkelingen op het gebied van kerkmuziek en inrichting van diensten in de kerken tonen de veelkleurigheid van de kerk aan' (pag. 83). Ik zou daartegenover willen stellen: de verschillende ontwikkelingen op het gebied van liturgie en kerkmuziek illustreren dat de vrijgemaakt-gereformeerde kerken een modaliteitenkerk aan het worden zijn. Want het is gewoon niet waar dat het bij vraagstukken over het opwekkingslied alleen maar zou gaan om het willen zingen in een "idioom van deze tijd" en om "aansluiten bij de cultuur waarin mensen leven", zoals het rapport lijkt te suggereren. Het heeft minstens ook te maken met de evangelicalisering van de gereformeerde wereld. Dat element noemen deputaten vreemd genoeg alleen even in verband met hun voorstel te participeren in de ISK. Ze laten het echter helemaal buiten beschouwing als ze schrijven over het opwekkingslied. Over die evangelische invloeden kun je positief denken of negatief, maar de populariteit van opwekkingsliederen enkel verklaren vanuit 'verscheidenheid' verdoezelt naar mijn overtuiging een belangrijke oorzaak voor de populariteit van het opwekkingslied bij een deel van de kerkgangers. Met de verklaring van 'veelkleurigheid' taxeer je m.i. ook te weinig de moeite die mensen tegen het opwekkingslied hebben.

Plaatselijke knowhow

Een praktische consequentie van het deputatenvoorstel is ook dat plaatselijke kerken zélf liederen moeten gaan beoordelen. Ik waardeer dat deputaten meermalen stellen dat er voor kwaliteit gezorgd moet worden. Maar - en dat brengt me op een belangrijk bezwaar bij hun voorstel - ze hebben geen oog voor het feit dat op plaatselijk niveau veel te weinig deskundigheid aanwezig is. Toch onderstrepen ze op verschillende plaatsen in hun rapport dat er bij het beoordelen veel aankomt op vooral predikanten en organisten.

Dat op plaatselijk niveau voldoende deskundigheid is om liederen te beoordelen, is een mooi ideaalbeeld, waar ik ook wel eens van droom. Met goed opgeleide kerkmusici en voldoende liturgisch-kerkmuzikaal toegeruste predikanten zouden we ons van een heleboel lastige problemen verlossen. Veel problemen waar we nu op stuiten, zijn ontstaan omdat we op liturgisch en kerkmuzikaal gebied geen traditie hebben opgebouwd, waarin de kerken zorgdragen voor voldoende deskundigheid op plaatselijk niveau. Als je op plaatselijk niveau voldoende gekwalificeerde mensen hebt, die bovendien vertrouwen genieten en zich voldoende door de gemeente gemandateerd weten, dan kun je ook op landelijk niveau veel meer in vrijheid van de kerken laten, zonder dat dit de gewenste eenheid teveel opheft. Maar we leven nu eenmaal in een traditie waarin theoretische en praktische deskundigheid op liturgische en kerkmuzikaal gebied plaatselijk meer niet dan wel aanwezig is. Ten onrechte worden predikanten dadelijk in staat geacht te oordelen over de ver-

schillende aspecten van liederen, terwijl ze daarvoor de benodigde minimale scholing niet hebben gehad. Dit is geen verwijt aan hun adres, maar een feitelijke constatering dat aan onze predikantenopleiding - evenals aan vrijwel alle andere - tot nu toe de keuze is gemaakt om aanstaande voorgangers op bepaalde gebieden niet te vormen. Natuurlijk kan een predikant heus wel beoordelen of er in een tekst ongereformeerde zaken staan. Maar zelfs op dat vlak zijn nu al voorbeelden bekend uit de praktijk van buiten en binnen onze kerken dat voorgangers een bepaald opwekkingslied in de kerkdienst laten zingen, terwijl ze vooraf weten dat een groep gemeenteleden er wel forse inhoudelijke bezwaren tegen heeft. Voor het beoordelen van een lied komt veel meer kijken dan alleen de vraag of het lied ongereformeerd gedachtegoed bevat. Je moet op zijn minst iets weten van gemeentezang of anders weten dat je daarvoor andere terzakekundigen (bijvoorbeeld organisten) moet raadplegen.

dan kun je ook op landelijk niveau veel meer in vrijheid van de kerken laten

Maar ook hier kunnen we inmiddels leren van de praktijkervaring. Diverse organisten met kennis van zaken over gemeentezang, trekken bij hun predikant aan de bel wanneer deze een lied opgeeft dat niet (goed) op orgel begeleid kan worden. Of wanneer deze een lied opgeeft dat uit muzikaal oogpunt een kinderlied is dat je niet door de hele gemeente moet laten zingen. De praktijk wijst uit dat het alles behalve vanzelfsprekend is dat organisten een luisterend oor vinden bij de voorgangers. Soms krijgen ze zelfs de wind van voren: "jullie organisten moeten je maar een beetje aanpassen aan de besluiten van de synode" of "Hoezo niet opgeven? De synode heeft het toch vrijgegeven?"

De ervaringen die mij ter ore zijn gekomen, tonen aan dat diverse voorgangers goede adviezen van kerkmusici al dan niet op vriendelijke wijze naast zich neerleggen. Die bevoegdheid hebben ze in onze traditie nu eenmaal. En dan hebben we het nog over de kerken waar organisten voldoende deskundigheid op dit gebied in huis hebben. Echter, hoeveel organisten zijn er niet die functioneren prima om psalmen en gezangen te begeleiden, maar zijn - en zien zichzelf ook niet - in staat om liederen te beoordelen? Laat staan om hun oordeel vervolgens ook nog eens overtuigend onder woorden te brengen. En we hebben ook geen regelingen getroffen om te zorgen dat in de toekomst voorgangers en kerkmusici wel voldoende opgeleid zijn. Er komen trouwens steeds meer gemeenten waar ze helemaal geen organisten meer kunnen krijgen.

Nee, ik zou juist willen pleiten bij vrijgave van uiteenlopend liedrepertoire de plaatselijke kerken (predikanten en kerkmusici) meer handreikingen te bieden over het gebruik van de liederen in de praktijk.

Verder wil ik erop wijzen dat kerken nauwelijks musici in huis hebben die voldoende geschoold zijn

om een kwalitatief goede uitvoering van lichte muziekgenres te garanderen. Zelden hoor je dat opwekkingsliederen in kerkdiensten op een beetje acceptabel niveau worden uitgevoerd. Doorgaans is het ronduit erbarmelijk: onder leiding van een slechtspelend combo met vals zingende zangleid(st)ers wordt de gemeente geacht melodieën te zingen die ongeschikt zijn voor gemeentezang. Gevolg: zowel de opwekkingsmelodie als de zang van de gemeente worden vernield. [Dat er m.b.t. de huidige kerkmuzikale praktijk nog veel te verbeteren valt, is natuurlijk geen reden om inferieure kwaliteit in andere genres maar bij voorbaat te accepteren].

Psalmen voor Nu

Om dezelfde praktische redenen als in de vorige paragraaf genoemd lijkt mij het voorstel van deputaten om de 'Psalmen voor Nu' maar vrij te geven (pag. 16) niet verstandig. Tenminste, het deputaatschap adviseert enerzijds de synode om de bruikbaarheid van dit psalter voor de eredienst te laten onderzoeken. Maar anderzijds staat de uitkomst kennelijk al vast, gezien het tweede advies hierover, namelijk dat kerken die dat willen nu al gebruik kunnen maken van de 'Psalmen voor Nu'. Een paar regels boven deze adviezen schrijven deputaten dat een apart traject om deze psalmbewerkingen te beoordelen binnen onze kerken weinig behoefte zal bestaan en bovendien ook niet nodig is: "het project is duidelijk omschreven in zijn doelstellingen en werkwijze, en daarom volgens ons als geheel te beoordelen".

Onze kerken hebben decennialang met vallen en opstaan gestreefd naar een psalmberijming die - terecht - aan strenge criteria moest voldoen en waarbij bij wijze van spreken over elke komma gevochten is. En nu, twintig jaar later wordt voorgesteld om met één simpel besluit een complete nieuw psalter vrij te geven... Het kan blijkbaar verkeren, maar enige verantwoording naar het verleden zou toch wel zinvol en noodzakelijk zijn voordat je tot een (voorlopige) vrijgave overgaat. Daar komt bij dat er naast veel waardering voor het project, vooral ten aanzien van de muziek vraagtekens te plaatsen zijn en door diversen uit verschillende kerkverbanden ook metterdaad geplaatst zijn.¹

Verder kun je met dezelfde argumentatie als deputaten gebruiken voor 'Psalmen voor Nu', ook direct alle onberijmde psalmen uit *Gezangen voor Liturgie*, de toonzettingen van de psalmen uit de *Naardense Bijbel* integraal vrijgeven. En dat geldt helemaal voor de onberijmde psalmen uit de *Nieuwe bijbelvertaling*, waarvan in 2006 een uitgave verscheen om die teksten op gregoriaanse psalmtonen en chants te zingen.² Ook die psalters kun je als geheel beoordelen en vrijgeven. En waarom mogen kerken die ze eigenlijk al willen gebruiken, dat niet alvast gaan doen?

Besluit

Samengevat ben ik van oordeel dat de synode het voorstel van deputaten betreffende de opwekkingsliederen niet moet overnemen. De onderbouwing

van het voorstel, de taxatie en beoordeling van de problematiek vind ik beneden de maat. Bovendien lijken mij de praktische consequenties voor de plaatselijke kerken onvoldoende gerealiseerd en doorzacht. Belangrijk is ook dat het voorstel van deputaten niet alleen bijzondere diensten betreft, maar dat ze ook volop ruimte laten om in reguliere kerkdiensten dit repertoire te gaan zingen. Dat er van synodewege 'aanbevelingen' gedaan zouden zijn omtrent het gebruik van het opwekkingslied, zal functioneren als een goedbedoeld advies. Met even goede bedoelingen kan men die adviezen naast zich neerleggen. En dat zal ook gebeuren.

Met deputaten ben ik het wel eens dat het zinloos is dat een deputaatschap Kerkmuziek tijd en energie steekt in het beoordelen van opwekkingsliederen: de meeste liederen hebben een te korte levensduur.³ Alleen de opwekkingsliederen die zich hebben 'bewezen', kunnen in de aangenomen selectieprocedure meegenomen worden en met de bestaande criteria beoordeeld blijven worden. Dat betekent dus dat niet veel opwekkingsliederen vrijgegeven zullen worden, en dat recent uitgegeven opwekkingsliederen zich in ieder geval eerst in de praktijk moeten bewijzen. Ik zou niet weten wat er op tegen is dat kerken over die recent uitgegeven evangelische liederen niet kunnen beschikken. Dat is ook het lot van andersoortige nieuwe liederen.

Nu heb ik in deze artikelen heel veel geschreven over hoe het volgens mij niet moet. Dat is altijd gemakkelijker dan te zeggen hoe het wél moet. Voor dat laatste heb ik bij de bespreking van het vorige deputatenrapport een aantal suggesties gedaan. Daarbij ben ik ervan uit gegaan dat de kerken op liturgisch gebied een zekere eenheid willen bewaren en daartoe een gezamenlijk beleid willen ontwikkelen en afspraken willen maken over het liedrepertoire. Het betrof mogelijkheden waarbij een verband bestaat tussen het type lied en het type samenkomst en waarbij de problematiek van het evangelicale lied in een bredere liturgische bezinning geplaatst wordt. Ik kan dat hier niet allemaal gaan herhalen. Vooral nog heeft het huidige deputatenrapport me bevestigd in de gedachte dat in die richting wellicht een betere oplossing te vinden is.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Steenwijk.

Noten:

1. Besprekingen, waarin naast waardering ook kritiek geuit wordt o.a.: Martin Hoondert, 'Psalmen voor nu en later', *Eredienstvaardig*, 22/1 (februari 2006); W. Kloppenburg, 'Psalmen voor Nu', *Muziek & Liturgie*, februari 2006; J. Smelik, 'Psalmen voor Nu', *De Reformatie*, 81/8 (19 november 2005), 81/16 (21 januari 2006); N. Schumann, *Drama van crisis en hoop. De psalmen: gedicht, gebundeld en gebeden* (Zoetermeer 2008) 270-272.
2. W. Tilstra (red.), *Psalter. Gregoriaans en chants*. NBV 2006. Ik ga hier even voorbij aan het feit dat aan deze uitgave belangrijke bezwaren kleven door de amateuristische wijze waarop de tekst verdeeld is over de akkoorden.
3. Bij de bespreking van het vorige deputatenrapport Kerkmuziek heb ik dit ook al verdedigd

In het begin of op het eind? Hedendaagse christelijke kunst in Utrecht

kunst

Het Catharijneconvent gaat op de hedendaagse toer. Het museum voor de geschiedenis van het christendom in Nederland toont nieuw werk dat zijn inspiratie vindt in de Bijbel en de christelijke cultuur. Daarbij loopt de religieuze spanning hoog op.

J.M. de Jong ■

Sinds 1994 bestaat de Vermeulen Brauckman Stichting. Zij bevordert initiatieven van instellingen en personen gericht op de ontsluiting van de Bijbel in het Nederlandse taalgebied. De oprichters, het echtpaar Vermeulen-Brauckman, zijn van mening dat de Bijbel nog altijd als de belangrijkste oriëntatiebron voor onze cultuur kan worden beschouwd. Hun stichting richt zich vooral op de generaties die dat boek niet meer kennen. Ze ondersteunt met financiële middelen projecten die op een verrassende manier de tekst van de Bijbel onder de aandacht brengen van het brede publiek. In samenwerking met het Utrechtse museum werd een tweemaaljaarlijkse prijs ingesteld voor beeldende kunstenaars. Begin februari werd de winnaar bekend gemaakt en opende in het Catharijneconvent een tentoonstelling van de genomineerde werken. De kunstenaars hadden als opdracht gekregen een videokunstwerk of een grafische voorstelling te maken naar aanleiding van het thema *In het begin*.

Het spel van de schepping

De inzendingen vormen bij elkaar een indrukwekkend geheel. Er zijn drie videoproducties te zien, waarvan die van Pat van Boeckel de prijs, € 7500 in de wacht sleepte. Als enige van de kunstenaars nam hij niet Genesis 1, maar Johannes 1 als uitgangspunt: *In het begin was het Woord*. Niet de schepping, maar het raadsel van de verlossing is het centrale thema in de drie minuten durende film. De beschouwer wordt door de camera meegenomen op een wandeling door een bos. Een onzichtbare hand plaatst steeds op bomen een rood merk: deze moet gekapt, die ook. Bij de laatste boom is het merk een Latijns kruis geworden, het christelijke symbool voor lijden en verlossing. Deze boom zien we vallen, begeleid door de tekst: *Gij zult mij zoeken en niet vinden, waar ik ben, kunt gij niet komen*.

Rinke Nijburg trekt de aandacht met een combinatie van zeven (!) etsen van een fors formaat die als ontwerpen dienen voor een ook zeven minuten durende film. We zien een vader en een zoon (gemodelleerd naar de beroemde voorstelling *De Oude van Dagen* van William Blake uit 1794) die in het schemerdonker *het spel van de schepping* spelen. Ondertussen ontwikkelt zich tussen beiden een gesprek over de toestand van de wereld tussen Goede Vrijdag en Pasen. Die discussie is behoorlijk pittig en ook kritisch: de vader begint vergeetachtig te worden als zijn zoon hem ondervraagt over Waterloo en Stalingrad, of over de kleur van een ijsvogeltje.

De zeven grafische inzendingen variëren enorm van karakter en techniek. Er hangt een installatie met meer dan honderd medaillons waarop fragmenten van beroemde scheppingsvoorstellingen uit de geschiedenis van de kunst te zien zijn. Ook is er traditionele grafiek zoals de enigszins brave maar wel immens grote houtsnede waarin de schepping gecombineerd is met een voorstelling van wat de mens er allemaal aan

toegevoegd heeft. Gedurfd is de linoleumsnede waarin vier runderen het beeld uittrennen alsof hun leven er vanaf hangt. De voorstelling symboliseert het hedendaagse gebruik van dieren als consumptieartikel of als louter vermaak. Daar over heen is in helder geel en nog maar moeilijk te onderscheiden het schepingsideaal verbeeld: het lam dat met de leeuw in vrede samenleeft.

Voor christelijke kunstenaars valt op deze expositie veel inspiratie op te doen. Dat geldt ook voor een tweede tentoonstelling in het Catharijneconvent, maar dan wellicht in omgekeerde zin: hoe je het beter niet kunt doen.

Afkicken

Tegelijk met *In het begin* is er verderop in het museum nog een presentatie van nieuw werk. In zeven ruimtes geven kunstenaars hun visie op de periode *van Carnaval tot Pasen*. We worden geconfronteerd met een wel heel moderne wijze van vertalen van de eeuwenoude thema's. Op vaak popartachtige manier combineren de werken nieuwe technieken en hedendaagse beelden met voorstellingen van de passie uit de christelijke traditie. Dat brengt regelmatig een schok of zelfs afgrijzen teweeg. Zo is het begin van de vasten (Aswoensdag) visueel gecombineerd met kunsthistorische citaten rond dood en sex. Het beeldhouwwerk dat Palmzondag verbeeldt, heeft de vorm van een processievaandel maar ook van een speelkaart. Van onderen loopt de stront eruit. Je moet als museumbezoeker en kunstliefhebber wel erg goed thuis zijn in de symboliek van Palmzondag om hier wellicht enige verwijzing te vinden naar het trieste spel dat de Joden tijdens de intocht in Jeruzalem met Christus speelden. *Cold Turkey*, zoals deze tentoonstelling heet, is met recht afkicken, maar dan van de bijbelse boodschap, helaas.

Jan de Jong is leraar Culturele en Kunstzinnige Vorming aan de Ger. Scholengemeenschap Randstad te R'dam en docent Kunst- en Cultuurwetenschap aan de Evangelische Hogeschool te A'mersfoort n.a.v. exposities *In het begin* en *Cold Turkey*. Te zien in Museum Catharijneconvent te Utrecht, tot en met 6 april 2008.

Hanna van Doornum (1983),
Rendieren/renstieren, 2007.
Driekleuren linoleumsnede, 49x51 cm.

Instemmen met de belijdenis

Aan het begin van een generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) wordt aan de afgevaardigden gevraagd om te gaan staan en daardoor hun instemming te betuigen met de belijdenis van de kerken. In wat volgt iets over de achtergrond van deze gewoonte.

R.C. Janssen ■

Het is een gewoonte waarbij vragen te stellen zijn.

Komen de afgevaardigden niet met credentiebrieven naar de synode? Zijn de geloofsbrieven niet het bewijs van hun instemming met de belijdenissen van de GKN?

Is het bovendien niet opvallend dat deze gewoonte alleen bestaat voor de meeste vergadering van de GKN? Je maakt het niet mee op een classis of een PS.

En waarom wordt deze instemming niet alleen vereist van de afgevaardigden, maar ook van allen die de synode op een officiële wijze zullen adviseren, van professoren tot en met afgevaardigden uit het buitenland toe?

Een rondblik in de gereformeerde wereld doet de vragen toenemen. Waarom kennen de GKN en de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland (CGKN) deze gewoonte wel maar, bijvoorbeeld, de Canadian Reformed Churches (historisch gezien dochterkerk van de GKN) niet?

Waarom vinden we haar in de periode 1886-1892 wel vermeld in de acta van de Christelijke Gereformeerde synodes (kerken van de afscheiding) maar niet in de acta van de Nederduits Gereformeerde synodes (kerken van de doleantie)?

De moeite waard, dus om te onderzoeken.

Afscheiding

De gewoonte was niet bekend bij de Nederlands Hervormde Kerk na 1816, getuige haar *Handelingen*. Een eerste vermelding van iets wat op deze gewoonte lijkt, is te vinden in de *Handelingen* van de Synode van de afgescheidenen gehouden in 1836. Nadat de lastbrieven ontvangen zijn, wordt door alle afgevaardigden een 'acte van verbindtenis' ondertekend. Deze acte heeft veel weg van het ondertekeningformulier voor predikanten opgesteld in opdracht van GS Dordrecht 1618-19. Overigens zonder alle bepalingen over wat te doen in geval van bedenkingen. (*Handelingen* 1836, art. 3-4.)

In 1837 vond iets soortgelijks plaats, al was het niet de eerste handeling van die synode. Weliswaar is de 'acte van verbindtenis' nu wat korter, maar inhoudelijk is die duidelijk gestoeld op het ondertekeningformulier van Dordrecht. (*Handelingen* 1837, art. 10-II.)

Na 1837 ontstond onenigheid onder de afgescheidenen. Dit had allerlei oorzaken, volgens sommigen destijds hielden deze ook verband met zaken die de leer raken. In de verslagen en handelingen van een aantal synodes na 1837 komen we de gewoonte van een acte van verbintenis niet tegen.

Pas op de synode 1854 keert dit fenomeen terug. In sessie 6 art. 11 lezen we van "eene openlijke, bij het houde van elke Synode, hernieuwde verklaring, van instemming met de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk". Ds. Van Velzen legt uit dat kerken vooral richting het hervormde kerkgenootschap duidelijk moeten stellen dat zij voor de apostolische leer staan. Gevraagd wordt door ds. Los "of men dan ook onderzoek kan doen naar gevoelens, door dezen of gene geopenbaard, aan wier overeenstemming met de leer twijfel is." Ds. Van Velzen geeft aan dat dit niet de bedoeling is. Ds. Los is gerustgesteld. De synode draagt de predikanten Van Velzen en Brummelkamp op een verklaring op te stellen.

Tijdens de 9^e sessie wordt deze verklaring "als in tegenwoordigheid des Heeren en door den Praeses en Scriba geteekend". (De verklaring vindt u elders bij dit artikel in een kader.)

In 1857 wordt deze handeling herhaald. De verklaring wordt in zijn geheel vermeld in de handelingen en nadrukkelijk staat er dat ondertekening plaatsvindt. (*Handelingen* 1857, art. 17.)

In 1860 is de melding hiervan veel korter. De voorzitter leest de verklaring voor en instemming wordt betuigd. Dat de voorzitter en scriba de verklaring ook ondertekenen, wordt niet vermeld in de acta. (*Handelingen* 1860, art. 11; zie verder 1863, art. 7 en 1866 art. 7.)

De handelingen van 1869 verslaan deze handeling met de volgende korte bewoording: "Als naar gewoonte wordt volgens Synodaal besluit thans weer door den Praeses de openlijke instemming gevraagd met de formulieren van eenheid der Gereformeerde Kerk. Al de Afgevaardigden alsmede de Docenten, beantwoorden daaraan".

(*Handelingen* 1869, art. 6.)

In 1872, na de vereniging van de Christelijke Afgescheiden Gereformeerde Kerk en de Gereformeerde Kerk in Nederland (Kruisgezinden), staan min of meer dezelfde woorden. In 1872 wordt nog expliciet verwezen naar 1854. (*Acta* 1872, art. 5.)

Maar in 1875 lezen we iets nieuws in de acta met betrekking tot deze gewoonte. Voor het eerst lezen we dat de voorzitter van de synode de leden der synode vraagt om te gaan staan als teken van hun instemming met de verklaring. *Hier komt dus vermoedelijk de gewoonte om te gaan staan vandaan.*

Opvallend is ook dat de verwijzing naar 1854 niet meer staat vermeld in de acta. Had men toen nog wel door waarom deze gewoonte bestond? (*Acta* 1875, art. 5.)

Doleantie

De kerken die rond de Doleantie uit de Nederlands Hervormde Kerk traden, de Nederduits Gereformeerde Kerken (NDGK), kenden deze gewoonte niet. We vinden haar niet vermeld in de acta van de NDGK. Ook niet in de acta van de synode van de CGKN en NDGK in 1892. Maar de acta van de eerste gewone synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN), die van 1893, vermelden de gewoonte wel. (Acta GKN 1893, art. 6.)

Op deze wijze zijn de GKN, alsmede de CGKN die niet met de vereniging van 1892 meegingen, gekomen aan hun gewoonte om op de generale synode instemming van de leden van de vergadering te vragen door te gaan staan.

De vraag mag gesteld worden of men na 1892 nog wel door had wat de achtergrond van deze gewoonte was. In 1875 verviel de expliciete verwijzing naar 1854. Was daarmee het getuigend gehalte in naam van de kerk van deze gewoonte ook verloren gegaan? Het vervolg van dit verhaal doet vermoeden dat men inderdaad de oorspronkelijke betekenis van deze handeling uit het oog verloren is.

De acta van de CGKN synode van 1891 getuigen maar van één moment van instemming met de belijdenis. Als de adviseurs ter synode arriveren, wordt van hen niet gevraagd hun instemming met de belijdenis te getuigen (bijv. Acta CGKN 1891, art. 19.)

Maar na de vereniging ontstaat iets nieuws. In 1896 werd namelijk ook van synodeadviseurs een instemming met de belijdenis gevraagd. Deze handeling wordt dan zelfs aanzet tot iets bijzonders. Een aantal adviseurs tekenen namelijk bezwaar aan tegen een aantal woorden in art. 36 van de NGB. (Acta GKN 1896, art. 41 en 179.)

Men kan zich afvragen of de instemming met de belijdenis het moment is om een gravamen in te dienen. Inhoudelijk kan dat wel, het gaat immers om het belijden van de kerk als kerk. Maar is dit het moment om een persoonlijk bezwaar tegen de belijdenis aan de orde te stellen? Zou het niet fraaier zijn geweest deze zaak via een aparte vraag aan de orde te stellen, bijvoorbeeld, middels een *quaestio*?

Schoep

In 1967 kwam deze handeling ook bijzonder in de belangstelling te staan. Toen ds. B. J. Schoep zijn instemming betuigde met de Drie Formulieren van Eenheid, werd die instemming *bevraagd* door andere afgevaardigden. Het betekende uiteindelijk dat ds. Schoep als afgevaardigde geweigerd werd. (Acta GKN(v) 1967, art. 7-8 e.v.)

Nu had ds. Los in 1854 nadrukkelijk de vraag gesteld of het hier zou gaan om een *persoonlijke* instemming met de belijdenis of een *kerkelijke*. Het antwoord van ds. Van Velzen was: een *kerkelijke*. Dat vond de instemming van de synode en ds. Los nam daar genoegen mee. Dat roept de vraag op of de handeling in 1967 wel juist was. M.i. had het bezwaar in 1967 niet gericht kunnen worden tegen de instemming met de belijdenis door ds. Schoep op het moment dat hij ging staan. M.i. was dat moment al eerder: als tijdens de constituerende vergadering de credentiebrieven aan de orde zijn.

Nodig?

Kerkrechtelijk gezien mag de vraag gesteld worden of instemming met de belijdenis wel noodzakelijk is zoals wij die gewoonte kennen op de generale synode: een instemming door de leden van de synode, door de adviseurs, en zelfs door afgevaardigden uit het buitenland. Nogmaals, op een classis of een particuliere synode kennen wij haar niet: de geloofsbrief voldoet. Waarom dan wel ter generale synode?

Toch zou ik deze gewoonte niet ter ziele willen zien gaan. M.i. is er - zeker in deze tijd - veel te zeggen voor een verklaring zoals in 1854 besloten werd. De kerken vergaderd in hun meeste vergadering getuigen van de hoop die in hen is.

Als ik een geschikt moment zou mogen kiezen voor het uit doen gaan van deze verklaring, dan zou ik niet het begin van de synode kiezen. Maar een moment waarop zoveel mogelijk afgevaardigden van andere kerken (binnen- en buitenland) aanwezig zijn. Dan gaat van zo'n belijdenis ook daadwerkelijk een getuigenis uit waarop de kerk zich aanspreekbaar weet.

Zo is de kerk een belijdende kerk en laat zij merken dat zij een fundament en pijler van de waarheid wil zijn.

Ds. R. C. Janssen is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hoek en bereidt een proefschrift voor over binding aan de belijdenis.

Noot: de meeste *Handelingen* en *Acta* waarnaar verwezen wordt in dit artikel zijn te raadplegen via www.kerkrecht.nl.

Opentlijke Verklaring (1854)

Van alle kenmerken, waardoor de ware Kerk zich van menselijke genootschappen onderscheidt, mag de belijdenis der waarheid in de eerste plaats genoemd worden.

De Zaligmaker zeide daarom[trent]: "indien gij in Mijn woord blijft, zijt gij waarlijk Mijn discipelen," Joh. 8:31. En wederom: "een iegelijk dan, die Mij belijden zal voor de mensen, dien zal Ik ook belijden voor Mijnen Vader, die in de hemelen is," Matth. 10:32.

In gehoorzaamheid aan den Heere, en tot onderrigting van een ieder, acht de Vergadering van Opzieners, afgevaardigd uit de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Gemeenten in de onderscheidene Provinciën van Nederland, het betamelijk, dat opentlijk worde verklaard, welke de belijdenis der genoemde Gemeenten is.

Alle deze Gemeenten erkennen de Belijdenis des geloofs der Gereformeerde Kerken in Nederland, den Catechismus en de Leerregels der Synode van Dordrecht, gehouden in de jaren 1618 en 1619 als de volledige uitdrukking van haar geloof. In overeenstemming met deze Gemeenten, en als hare algemeene Kerkvergadering betuigen wij gaarne, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle artikelen en stukken der leer, begrepen in de gemelde drie Formulieren van Eenigheid, in alles met Gods Woord overeenkomen; waarom wij elke leering daartegen strijdende, verwerpen; alle onze handelingen daarmede in overeenstemming wenschen te brengen, blijkens de onder ons aangenomene Kerkordening van Dordrecht van 1618 en 1619; en ieder in onze kerkelijke gemeenschap wenschen op te nemen, die met deze belijdenis instemt.

Moge de Koning der Kerk dit geloof in vele harten werken en vermeerderen, en zij, die een dierbaar geloof met ons verkregen hebben, de genade hun bewezen, in gemeenschapsoefening betoonen, tot verheerlijking van Hem, die gebeden heeft dat al de Zijnen zullen één zijn.

Getekend: preses, scriba.

Vijf voor vijf

Nederlands Dagblad De krant voor christenen

Maak nu 5 weken lang vrijblijvend en voordelig kennis met het weekendabonnement op het Nederlands Dagblad. U krijgt de krant 5 weken lang elke zaterdag voor slechts 5 euro thuisbezorgd.

Als extraatje ontvangt u daarbij de hele week toegang tot de geheel vernieuwde digitale editie.

Kijk op www.nd.nl/5voor5 voor meer informatie.

uit de kerken

Emmeloord - beroepen: G.J. Slotman te Dalfsen
Veenendaal-West - beroepen: K. van den Geest te Hengelo (O)

Doesburg i.c.m. Doetinchem- beroep aangenomen:
C. van de Beek te Lichtenvoorde

lied van de week

Lied van de week:
de bespreking van het lied
'In alle vroegte' wordt volgende
week besproken.

VERSCHENEN

HANDBOEK GKV 2008

ISBN 978 90 5294 412 8

Met jaaroverzicht
van 2007 door
ds J.H. Kuiper

€ 11,95

**Verkrijgbaar bij boekhandel
of via www.gkvhandboek.nl**

Uitgeverij Print Media BV